

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja ● 2018. február–március

BERETTYÁN Nándor
BORDÁS Roland
SCHNELL Ádám
SZABÓ Sebestyén László
VIDNYÁNSZKY Attila

MITEM 2018

KULCSÁR EDIT:

Ami közel jön, érthetővé válik

Pinokkió, Vérfarkas, Iliász

FesztiválPROGRAM

Egri csillagok

Arany János és a színház

Jelen/lét

márciusi műsorral, előadás- és programajánlóval

Németh Antal – Hiszek... • **Premier** – Gárdonyi és az „egri srácok” •
Nézőpontok – Prőhle Gergely, Wilhelm Droste • **Színpadi illúzió** – Sirató Ildikó nemzetiszínház-kalauza •
Előadásajánlók – Bánk-misszió, Egy örül naplója, A gyertyák csonkig égnek, Médeia
• **Rusz Milán** – a magyarországi nemzetiségi színházak fesztiválja

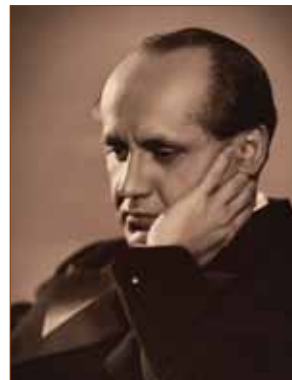
„Vörösmarty Mihály Csongor és Tünde című drámai költeményét az elmúlt évtizedek elsősorban mesejátéknak látták és értékelték, magyar Szentivánéji álomnak. A Nemzeti Színház új Csongor és Tünde előadása megtartja ugyan egyrészt a mesejáték-jelleg tudatos hangsúlyozását, másrészt azonban egy csodálatos költői alkotás filozófiai mélységeit is kellően érvényre szeretné juttatni. Puritán színpadon, állandó oldalfalakkal lezárt magyaros keretben jelennek meg Jaschik Álmos szűkszavú díszletei, amelyek épp hogy csak utalnak a mesebeli miliőre. (...) Mint ahogy Vörösmarty a legmagasabb színvonalú költészet szférájába emelte ezt a régi magyar népmesét, úgy igyekeztünk a színpad és a játék megformálásánál a népművészeti elemeket az alkalmazott iparművészet stilizált világába átértékelni.”

Németh Antal, 1937

Hiszek...

[...] Egész jövőmmel és életemmel biztosítom azt, hogy a Nemzeti Színház valóban a magyar nemzet színháza legyen. Mindig és mindenkor hű sáfárja leszek a közel százéves színház szellemi javainak [...].

Hiszek egy különleges és egyedülálló magyar színházi kultúrában. [...] A magyar színjátszás sohasem volt csak színház, hanem mindig több annál: a magasabb rendű cél gondolatának etikát sugárzó ereje különböztette meg és adott egyéni hangot az európai színházi kultúra hatalmas polifóniájában a magyarnak. [...]

Hiszem az [...] étoszt sugárzó színház korszerűségét. Amikor ellene szólok az öncélú teatralitásnak, [...] időtlen és örök eszményekre [gondolok], olyan világnézeti tartalomra, amely nem művészietlen és színpadiatlan közvetlenséggel a szavakban és szavakon keresztül, hanem közvetve, a cselekmény mögött, a szereplők játékában, a színpad színének és vonalának ritmusában él. [...] [A] legnagyobb siker anyagilag és erkölcsileg egyaránt a komoly drámáé, amelynek mondanivalói vannak, amelyben tartalom van, amely olyat nyújt, amit sem moziban, sem másutt meg nem kaphat a néző. Színházi alkotás azonban nem sugározhat tiszta szépséget, ha a színház alkotói, az író, a színész és a színházvezető nem állnak etikai magaslaton.

Hiszek a színházat teremtők, a színházat alkotók étoszában. [...] [K]ezdettől fogva Janus-arcú a színház, és míg egyik arcával már a görögség korában az ég felé nézett és [...] annak titkait kutatta, viaskodva az emberi lét nagy problémáival, addig másik arca részegre torzulva a föld saráig bukott [...]. A magyar nemzetben sokáig azért élt idegenkedés a színházzal szemben, mert magához méltatlannak és erkölcstelennek bélyegezte ezt a mesterséget. A magyar színészet története megmutatta, hogy lehet úrnak maradni és tiszta embernek maradni a színészkedés ellenére is. Tagadom azt, hogy csak az alkotás a fontos és a magánélet semmi. [...] [N]em közömbös a Nemzeti Színház szempontjából, hogy tagjai mint vélekednek erről a kérdésről. Azt akarom, hogy ez a gárda ebből a szempontból is példamutató legyen az országban, és senkinek az életében ne legyen olyan pont, amely nem állja a legvakítóbb reflektor fényét.

Hiszek a színházi életforma szüntelen megújulásának szükségességében. [...] A színház térbeli és időbeli megkötöttségéből folyik, hogy szüntelen keresés, szüntelen továbbhaladás a színház élete. A tradíció nem megállást jelent, a tradíció a múlt szerves továbbépítése, a tradíció csak talaj, amelyre fektetett sínen rohan a múltból a jövő felé színházi kultúránk vonata. A tradíciót félremagyarázzák a nem szellem, hanem betű szerint kommentálók, s a legnagyobb ellenségei annak, hogy itt Magyarországon és ebben a színházban olyan mai színház legyen, amilyen a maga idejében például Paulay Ede alatt volt. Át- meg átítatva a magyar színjátszás és a Nemzeti Színház történelmének nagy eredményeivel, fogom keresni azt a stílusformát, amely amellett, hogy magyar és összhangban van a nemzet lelkével, egyben mai is. [...]

*Németh Antal 1935 és 1944 között vezette a Nemzeti Színházat.
A fenti szöveg részlet első évadkezdő társulati ülésén elhangzott beszédéből.*

7

AHOGY MAGUNKAT LÁTNI SZERETNÉNK

„Ez a regény nagyon is rólunk szól, pontosabban arról, amilyennek magunkat szeretnénk látni. Az összes vágyunk, ábrándunk benne van – és még győzünk is a végén.”

(Vidnyánszky Attila)

14

SZERELMI TÖRTÉNET

„Ha sikerül megszeretnem egy szerepet, ha benne tudok élni egy előadásban, akkor ezzel a nézőt is hozzásegítem ahhoz, hogy részese legyen az élménynek, hogy megérezzen valamit ennek a csodának a titkából!”

(Schnell Ádám)

36

ARANY SZÍNHÁZA

A színházban, a már szerződött színészként hivatalban töltött első este lehangoló, s Arany hamar rádöbbsent, hogy a színészet és a színház kívülről szebbnek látszott, mint amilyen a valóságban belülről.

41

SZÍNPADI ILLÚZIÓ

Németh Antalnak és munkatársainak sikerült, amit minden alkotó művész és gondolkodó szeretne: amire készült és fölkészült, amit elképzelt és megtervezett, azt közös erővel, tehetséggel és munkával létre tudták hozni.

NEMZETI

A Nemzeti Színház magazinja 2018. február–március

Ingyenes időszaki kiadvány
V. évfolyam, 6. szám

Főszerkesztő:

Kornya István

A szerkesztő munkatársa:

Görömbölyi László

Fotó:

Eöri Szabó Zsolt

Kiadó: Nemzeti Színház Nonprofit Zrt.

Felelős kiadó:

Vidnyánszky Attila vezérigazgató

Arculat: Kónya Ábel

Korrektúra: Sallai Zsófia

Címlap:

Tóth Augusztina a Pogánytánc című előadásban
(fotó: Eöri Szabó Zsolt)

Jegypénztár

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
tel.: +36-1-476-6868

Nyitvatartás:

hétköznap 10-18 óra, munkaszüneti és
ünnepeken 14-18 óra között, illetve az
előadások kezdetéig.

Jegyiroda

1061 Budapest, Andrassy út 28.
tel.: +36-1-373-0963, 373-0964, 373-0995

Nyitvatartás:

hétköznapokon 10 és 19,
szombaton 11 és 19 óra között, vasárnap zárva
jegyrendelés: jegy@nemzetisinhaz.hu

www.nemzetisinhaz.hu

Nyomdai előkészítés:

Inform-Line Stúdió Bt.

Nyomda:

Crew Kft.

Megjelenik 10 000 példányban
Médiaajánlat: 30/508-4711
Lapzárt: 2018. február 16.

Az

Isten ostora, Körhinta, Éden földön,
Hazát és szerelmet keresek, Tóth Ilonka,
A Gulag virágai

című előadások támogatója a Nemzeti Kulturális Alap.

6

12

20

25

36

41

Premier I Egri csillagok

- 7 Történelmi lámpás //
Gárdonyi Géza és az Egri csillagok
8 „Ilyennek szeretnénk látni
magunkat” // Vidnyánszky Attila
12 Kilép a vitrinből //
Berettyán Nándor, Bordás Roland
és Szabó Sebestyén László

Premier-portré

- 14 Szerelmi történet – korhatár
nélkül // Schnell Ádám

Premiergaléria

- 20 Pogánytánc

Nézőpontok

- 22 Prőhle Gergely:
Szentek az altemplomból
23 Wilhelm Droste:
Méregtelenítő színház?

MITEM

- 25 Ami közel jön, érthetővé válik //
Kulcsár Edit
25 Pinokkió, Vércsik, Iliász
28 Fesztiválprogram

Jelen/lét

- 30 Nemzetiségek a Nemzetiben //
Rusz Milán

Előadásajánló

- 32 Bánk-misszió, Egy örült naplója,
A gyertyák csonkig égnek,
Médeia

Arany 200

- 36 Szigethy Gábor: Oda és vissza
(Arany János és a színház)

Színháztörténet – 180/15

- 41 Sirató Ildikó: Színpadi illúzió

Pajtaszínház

A Nemzeti hírei

Programajánló

Váltson bérletet!

Havi műsor – március

Folyóirat

- 54 Szenáriumi – február

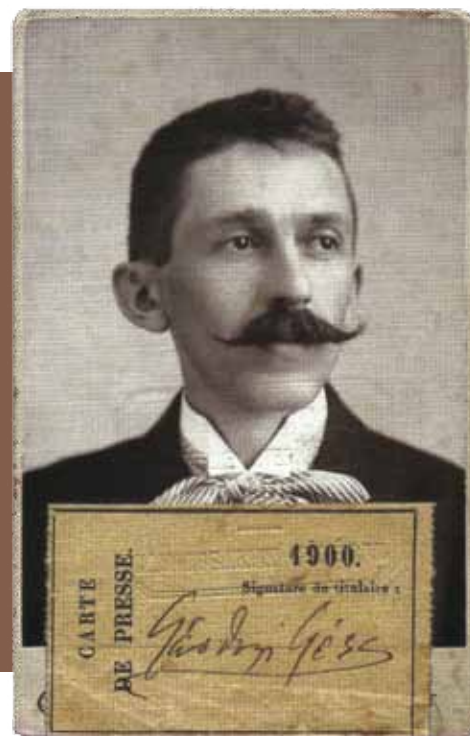
Gárdonyi Géza

(Agárdpuszta, 1863. augusztus 3. – Eger, 1922. október 30.)

Ziegler Géza néven keresztelik. A Gárdonyi írói nevet az egeri Füllentő című élc lapban használja 1881-ben. 1885-től újságíró Győrben. Elindítja a Tanítóbarát című lapot. Néhány évig maga is tanítóskodik. Él Pesten, Győrött, Szegeden és Aradon. 1891-től Pesten nagy lapoknak dolgozik, sikert aratnak Göre Gábor néven írt történetei. Barátságot köt az egeri születésű Bródy Sándorral. Jókai Mór szalonjának gyakori vendége. Jókai vejének, Feszty Árpád festőnek a titkára a híres körkép-vállalkozásban. 1897-ben költözik Egerbe.

A lámpás, Az én falum, Dávidkáné, Egri csillagok, Az öreg tekintetes, Láthatatlan ember, Isten rabjai, Az a hatalmas harmadik, Hosszúhajú veszedelem, Ida regénye – legfontosabb művei. Nem tartozott irodalmi körökhöz. A rangos Kisfaludy Társaság tagsági ajánlatát visszautasítja, 1910-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választják. Az irodalmi közélettől távol tartotta magát az „egri remete”. Évtizedeken át titkosírással írt naplóját csak az 1960-as évek végén sikerült megfejteni. Az egeri várban lévő sírján ez áll: *Csak a teste*.

Gárdonyi Géza az újságíróigazolványával | fotó: Irodalmi Magazin

TÖRTÉNELMI LÁMPÁS

Gárdonyi Géza és az Egri csillagok

1901. Gárdonyi életének sűrű éve. Többedik kiadásban megjelenik két kötet a Göre Gábor néven írt népszerű élc sorozatából: *Bojgás az világba mög más mindönféle, Tapasztalatok, vagyis más szóval az nagy kiállításon szörzött tapasztalatok*. Megkezdődik a *Láthatatlan ember* folytatásos hírlapi közlése. Gárdonyi betör a színház világába: a Nemzetiben óriási sikerrel mutatják be *A bor* című népszínművét. És megjelenik könyv alakban a korábban a Pesti Hírlapban folytatásokban közölt *Egri csillagok*.

Az életmű korszakolásának is kulcsa ez, hiszen regényíróként az *Egri csillagok*kal, drámaíróként *A bor*ral alkotta meg a főművét, és lép be szépíróként a köztudatba. Az irodalomtörténet sok vitát folytatott már és fog is még az életmű körül, így az *Egri csillagok* minőségéről is. A Nap Kiadó In memoriam sorozatában megjelent *Halhatatlan csillagok*ban alig esik szó róla. Megidézett kortársai nemigen foglalkoznak ezzel a művével, pedig annak népszerűsége kezdetektől vitathatatlan, a könyv már Gárdonyi életében kötelező iskolai olvasmány lett, 1923-ban monumentális némafilm készült belőle. Megjelent német, angol, finn, bolgár, cseh, észt, holland, horvát, lengyel, olasz, örmény, román, szlovák, szlovén, ukrán, orosz, vietnámi, kínai nyelven. 2013-ban törökül is!

A szerző megítélése szélsőséges. Történelmi regényeit hamar ifjúsági irodalomnak „bélyegzik”. Volt jeles kritikus, aki a kor leányregényíróihoz hasonlítja, és Móricz Zsigmond *Erdélyének színvonalát kéri számon rajta* (Thurzó Gábor). Sík Sándor szerint viszont „*embereinek, rajzainak, történeteinek mindig van távlata, horizontja. A legkisebb részlet is mindig érezteti belső misztikus összefüggését az univerzummal*.” Nevezték „magyar Homérosznak”, Ady „új magyar Dickens”-ként ír róla, Kosztolányi méltatja verseit, és Móricz, aki szintén szerette volna megnyerni

az író a Nyugatnak, újszerűnek nevezi parasztabrázolását: „*Ő volt az első író, aki a parasztot mint individuumot ismerte el. (...) az ő parasztjai jelennek meg legelőször a magyar irodalomban mint lelki életet élő emberek*.”

Minden írástudói vita ellenére az *Egri csillagok* máig tartó népszerűsége vitathatatlan, amihez Várkonyi Zoltán 1968-as filmje is hozzájárul (a kötelező olvasmányok „ismeretén” a megfilmesítés sokat segített). 1974-ben jelent meg Zorád Ernő képregénve, készült belőle musical, a 2005-ös Nagy könyv szavazás százas listája csúcán végzett (és szerepelt még itt a *Láthatatlan ember* és az *Ida regénye* is).

Gárdonyit az egeri várban a fiával tett sétáin kezdte foglalkoztatni Bornemissza Gergely élete. A regényírás előkészületeihez alapos kutatásokat végzett: Tinódi két műve mellett használt forrásokat (Istvánffy Miklós: *Magyarország története 1490–1606, Négy száz levél a XVI. századból*), járt a bécsi levéltárban, 1899-ben elutazott Konstantinápolyba, hogy saját szemével lássa Török Bálint börtönét. A hírlapi verziót 1901-ben, a kötetbe rendezés során alaposan átirta, és minden új kiadásnál végzett javításokat. Gárdonyit komolyan foglalkoztatták a történelmi regény műfajának szakmai kérdései: „*Lehetne-e olyan regényt írni, amely nem színpadnak használná a múltat, hanem inkább lámpás lenne: bevilágítani a múlt érdekes sötétségébe? Lehetne-e igazi történelmet írni regény alakjában?*”

Ennek fényében a kérdés most Vidnyánszky Attila számára az *Isten ostora, a Fekete ég – A fehér felbő, A Gulag virágai* és a Tóth Ilonka megrendezése után: lehet-e igazi történelmet írni a színpadon?

KÖRNYA ISTVÁN

„Ez a regény
nagyon is
rólunk szól,
pontosabban
arról,
amilyennek
magunkat
szeretnénk
látni.
Az összes
vágyunk,
ábrándunk
benne van – és
még győzünk is
a végén.”

„ILYENNEK SZERETNÉNK LÁTNI MAGUNKAT”

Vidnyánszky Attila rendező

Nagyszabású ifjúsági előadásra készül a Nemzeti: a legnépszerűbb magyar regény, az Egri csillagok kerül színpadra. A legszebb irodalmi eskütételről, gyerek hősokról, aktuális áthallásokról kérdezzük Vidnyánszky Attila rendezőt.

Gárdonyi Géza regénye és Várkonyi Zoltán közkedvelt filmes adaptációja is a monumentalitásával nyűgözi le Eger 1552-es ostromának olvasóját és nézőjét. Színházban a táncosok gondoskodnak a látványról?

– Ezt bizony nehéz megúszni. A gyerek szereplők azért is fontosak, mert így nem kell a színpadon megjelenítenünk a százezres tömeget, hanem javarészt intimebb közegben mozoghatunk: a gyerekek várbeli pincéjének vagy cellájának kicsiny ablakrészén keresztül nézünk ki

a csatára. Többet sejtetünk, mint mutatunk. De természetesen ezzel együtt is törekszünk a látványosságra. Ebben lesz segítségünkre a Magyar Nemzeti Táncgyűttes seregnyi táncosa. Az összehasonlítás elkerülhetetlen, hiszen az *Egri csillagok* remekmű, a legnépszerűbb magyar regény, a film pedig – hiába tér el számtalan helyen a regénytől – a maga nemében nagyszerű, és ugyancsak nemzedékek nőttek fel rajta. Gárdonyi regényét nem is fogja egyhamar letaszítani semmi a trónjáról,

vagy ha mégis, hát bajban leszünk... Ez a regény nagyon is rólunk szól, pontosabban arról, amilyennek magunkat szeretnénk látni. Az összes vagyunk, ábrándunk benne van – és még győzünk is a végén.

Éppen mert ezen a filmen nőttünk fel, a Dobó Istvánt alakító Sinkovits Imre hangján halljuk a híres eskütételt, ami így kezdődik: a töröktől kapott üzenet „fenyegetés vagy alku”. Visszaköszön ez a jelenet az előadásban?

– Mindenképpen, hiszen ez a monológ rendkívül fontos, s bízunk benne, hogy a mi előadásunknak is kiemelt, emlékeztető jelene lesz. A filmhez képest mi nagyobb hangsúlyt helyezünk majd egy másik eskütételre, a világirodalom talán legszebb házasságkötésére. Cecey Éva és Bornemissza Gergely esküvőjénél én legalábbis még nem olvastam gyönyörűbbet. Ez a jelenet is arról szól, hogy ilyennek szeretnénk látni magunkat egy párkapcsolatban, ilyen tiszta, mindenek feletti szövetségkötésre vagyunk.

Mennyire térnek el a regénytől?

– Fontos feladatunknak tekintjük, hogy nem az *Egri csillagok* ismerőinek csináljuk az előadást, vagyis nem csaponghatunk, el kell mesél-

nünk a történetet. Erre találtunk is egy megoldást: az első felvonásban gyülekeznek az emberek a várban. Ez az itt és most ideje az előadásnak. Innen tekintünk vissza Bornemissza Gergely gyermekkorára és Török Bálint életére. Ez a pillanat tulajdonképpen a regény negyedik fejezete, amikor kezdik feltölteni a várat a védők, és elhangzik: Abonyán van a török. Már ott van Dobó István, Mekcsey István, és megérkezik kétszáz lovasával Bornemissza.

Miért az „egri srácok” szemszögéből meséli el az 1552-es ostrom történetét?

– Gárdonyi fontosnak tartotta megírni, hogy az ostrom idejére a gyerekeket biztonságos helyre zárták – innen jött az ötlet. Köztük vagyunk nézőként, az ő életükbe látunk bele – ezeket a részeket Zsolt Tibor íróval közösen találtuk ki. Innen nézve az *Egri csillagok* egy felnőtté válási aktus, beavatási szertartás. Az ifjúsági előadásaink esetében különösen fontos, hogy mindezt úgy mutassuk be, hogy a fiatal nézőink ebben a folyamatban értékeket ismerjenek fel. És a végén a gyermekek kénytelenek „felnőni”, hiszen – ahogy a regényben is – Dobó István várkapitány mindenkit kivezényel az utolsó ostrom visszaverésére: sebesülteket, asszonyokat, gyerekeket.

Kik a történet hősei: a felnőttek vagy a gyerekek?

– Minden epizódban ott vannak a gyerekek, még a Bolyki-bástya ostromakor is. Sőt, hűen követve Gárdonyi elbeszélését, a mi előadásunkban is lesznek gyermekáldozatok. Megrendítő történet.

Hogyan aktualizálható Gárdonyi regénye? El akarja kerülni a leegyszerűsítést: hazánk végvárország, ami megvédi a keresztény Európát a muszlim áradattól?

– Maga Gárdonyi sem egyszerűsít le semmit, amikor a 16. századi történelmi helyzetet leírja. A regény második – *Oda Buda* című – fejezetét kezdi ezzel az áttekintéssel: „János király meghalt. A fia csecsemő. A nemzetnek nincsen vezére. Az ország hasonlít most azokhoz a címerekhez, amelyekben egymásra mérgesen ágaskodó griffek nyúlnak a köztük lebegő koronáért. A nemzet gondolkozása meg van zavarodva. Senki se tudja, hogy a pogány török uralmától féljen-e jobban vagy pedig a keresztény német uralmától.” Az áthallásokat a nézőkre bízom... De vegyük azt a jelenetet, amelyben az öreg Cecey a pappal vitatkozik. Olyan dolgokat vágnak egymás fejéhez, amelyeket manapság hallunk: „Te beállsz hóhérnak!”, „Te meg németnek!” Így hóhérozzák, sintérezik és hazaárulózzák egymást vadul. Ismerős?

A könyv a színházi rendezései visszatérő motívuma. A *János vitéz*-ben megjelenik Petőfi művének híres könyvborítója, a *Don Quijote*-előadásban szerepelt az író Cervantes. Az *Egri csillagokban* feltűnik majd Gárdonyi Géza?

– Tinódi Lantos Sebestyén szerepeltetése segít nekünk, hogy Gárdonyi sok helyszínt és hosszú időt bejátszó történetét színpadon is át tudjuk fogni. Az előadásunkban Tinódi a mesélő, aki áthidalja a helyszínek közötti nagyobb ugrásokat. Így is komoly áldozatokat kellett hoznunk, mert a regény természetesen más adottságokkal bír, mint egy színházi előadás: a törökországi részt mi például nem tudjuk meg-

jeleníteni, csak elmesélni. Sajnálom, mert Török Bálint sztambuli fogásból való kiszabadítása nagyon izgalmas epizód, de nem akartunk három óránál hosszabb előadást.

A *Körbinta* és a *Csikksomlyói passió* után ismét együttműködnek a Magyar Nemzeti Táncgyüttessel. Hogyan fejlődött előadásról előadásra a művészi kapcsolat a táncosokkal és Zsuráfszky Zoltán koreográfussal?

– A *Csikksomlyói* egy eleve stilizált alaphelyzetre épül, tehát kézenfekvőbb volt a táncosok dolga. Most viszont realista hangnemből indulunk, aztán, ahogy a nagy összezsapásokra mondani szokás: kezdődik a tánc. A zenehasználat és az erre épülő táncok változatosak, részben a török hódoltság korából származó zenék csendülnek fel, de ezek aztán átöröklődtek, és reméljük, a nézők hozzánk hasonlóan rácsodálkoznak majd, mi minden maradt ránk azokból az időkből. Néhány dalról azt gondoljuk, hogy a kuruc kornál nem lehet régebbi, pedig dehogynem... A táncosok pedig ismét tiszta, erőteljes jelenlétükkel és hatalmas energiával gazdagítják az előadást.

Történelmünk során általában áldozati szerephe kerültünk, Eger rövid diadala viszont a dicsőség ritka pillanata volt.

– Igen, általában a kudarcba fulladt, hősiess, önfeláldozó erőfeszítéseinket szoktuk megünnepelni, az egeri vár megvédeése viszont egyértelmű győzelem volt, ami alkalmat ad arra, hogy az egész előadást az égit emeljük...

LUKÁCSY GYÖRGY

Gárdonyi Géza

Egri csillagok

Zalán Tibor átíratát felhasználva rendezte: VIDNYÁNSZKY ATTILA

A Nemzeti Színház és a Magyar Nemzeti Táncgyűttes közös produkciója

Dobó István – HORVÁTH LAJOS OTTÓ ■ Bornemissza Gergely – BERETTYÁN NÁNDOR ■ Mekcsey – BERETTYÁN SÁNDOR ■ Török Bálint – SZALMA TAMÁS m. v. ■ Szulejmán Szultán – BODROGI GYULA ■ Cecey Péter – VARGA JÓZSEF ■ Cecey Éva (Vicuska) – BARTA ÁGNES ■ Jumurdzsák – SCHNELL ÁDÁM ■ Tulipán, György barát – OLT TAMÁS ■ Pinke bácsi – RUBOLD ÖDÖN ■ Sárközi – RÁCZ JÓZSEF ■ Izabella királyné, Baloghné – SÖPTEI ANDREA ■ Hegedüs hadnagy – BORDÁS ROLAND ■ Varsányi – HERCZEGH PÉTER e. h. ■ Zoltay, Kristóf apród – SZÉP DOMÁN e. h. ■ Tinódi Lantos Sebestyén – SZABÓ SEBESTYÉN LÁSZLÓ ■ Ali bég – CSURKA LÁSZLÓ m. v. ■ Bolyky – TÓTH KÁROLY m. v. ■ Dobó apródja, (Balogh Balázs) – MÉSZÁROS MARTIN e. h. ■ Márta asszony – KATONA KINGA

Közreműködik a Magyar Nemzeti Táncgyűttes és zenekara

Díszlet: Székely László // Jelmez: Bianca Imelda Jeremias // Dramaturg: Szász Zolt // Táncos szereplők jelmezei: Zs. Vincze Zsuzsa // Tánczenei szerkesztő: Papp István, Gázsa, Szabó Dániel, D. Tóth Sándor // Ügyelő: Dobos Gábor, Géczy István // Súlygó: Gróf Kati // Rendezőasszisztens: Kernács Péter

Táncdramaturg-koreográfus: ZS. VINCZE ZSUZSA

Társrendező-koreográfus: ZSURÁFSZKY ZOLTÁN

mikor? hol?

PREMIER: 2018. március 9. – 19 óra • Nagyszínpad

Hegedüs:

„...nem az a fajta áruló, aki aljas, haszonleső módon fordul a bajtársai ellen, ő „csak” az életét szeretné menteni.

(Bordás Roland)

Bornemissza:

„legyen a történet mai és élő, legyen átélhető a fiatalabb generáció számára, lépjen ki a klasszikusoknak járó múzeumi vitrin mögül, de mégse pakoljuk tele fölösleges aktualizálással.”

(Berettyán Nándor)

KILÉP A VITRINBÓL

Berettyán Nándor, Bordás Roland és Szabó Sebestyén László

A hős, az áruló és a lantos. Az Egri csillagok színpadi változatának kulcsfigurái. Berettyán Nándor, Bordás Roland és Szabó Sebestyén László keltik életre Bornemisszát, Hegedüs hadnagyot és a mesélő Tinódit. Két próba között beszélgettünk önéletről, eposztalanságról, kételyekről, s arról, hány év egy színész tanulóideje.

2005-ben, a Nagy Könyv elnevezésű országos felmérésen és szavazáson Gárdonyi regénye lett toronymagasan az első, ami nem is csoda. Hiszen az iskolai kötelező olvasmányok között azon kevesek közé tartozik, amelyek gördülékeny szövegükkel, remek hőseikkel és a megkapó érzelmekkel körített izgalmas kalandokkal újabb és újabb generációkat képesek meghódítani.

– Stabil és szilárd jellemek, eposzi figurák – magyarázza Berettyán Nándor, aki a Nemzeti színpadán alakíthatja Bornemissza Gergelyt, hogy miért olyan népszerűek még ma is ezek a hősök. – Ő az, aki nem kis önérzettel jegyzi meg a nagy felfordulásban és társadalmi káoszban: „nem tartozom olyan nemzethez, mely rabolni jár”. És mivel mi eposztalan nemzet vagyunk, ezért Gárdonyi regénye lett a mi eposzunk. A mi alaptörténetünk. Ezért úgy kell színpadra állítanunk, hogy egyrészt megőrizze az eposzságát, de ne legyen túl patetikus, másrészt legyen a történet mai és élő, legyen átélhető a fiatalabb generáció számára, lépjen ki a klasszikusoknak járó múzeumi vitrinből, de mégse pakoljuk tele fölösleges aktualizálással.

Nincs is szükség erre, hiszen Gárdonyi regényének számos olyan részlete és mondata van, amely akár a mai geopolitikai helyzetre is kiválóan rímel, és fontos tanulságot szolgál. Bár tény, az iszlám és a kereszténység összeütközése egészen más formát öltött a regényben megidézett kor, vagy a megírása idejében, a 19. század végén, mint ma. A 16. században jobbára a kardok „beszéltek”. Viszont, ahogy az áruló Hegedüs hadnagyot alakító Bordás Roland fogalmaz, Török Bálint szavai ma is sokatmondóan csengenek: „A török szava nem szentírás, vagy ha mégis az lenne, nem a mi szentírásunk.”

Annak idején, amikor még gyerekként játszottuk az utcán az egri vár ostromát, többnyire Jumurdzsák és Hegedüs szerepe kelt el a legnehezebben. Szerencsére Bordást mindezt a legkevésbé sem nyomasztja.

– Tele van a színpad és a filmvászon jobbnál jobb negatív figurával. Ki ne játszaná el örömmel Darth Vadert? – kérdi nevetve. – Hegedüs hadnagy ráadásul nem az a fajta áruló, aki aljas, haszonleső módon for-

dul a bajtársai ellen, ő „csak” az életét szeretné menteni, ezért engedi be a törököt a várba. Úgy hiszi, ez a legjobb megoldás abban a kétségbeesett helyzetben.

Szabó Sebestyén László (Tinódi Lantos Sebestyén, a mesélő)

Gróf Katalin sűgő, Berettyán Nándor (Bornemissza Gergely), Bordás Roland (Hegedüs hadnagy)

Tinódi:

„ő az, aki minden titkot ismer, és még azt is tudja-sejti, mi fog történni. Vagyis előre és visszafelé is tekint, miközben a jelenben behúzza a nézőt a történetbe.”

(Szabó Sebestyén László)

Az ő karaktere vetheti fel a nézőben viszont a legélesebb kérdést: ő vajon kitaratana akkor, amikor már minden veszni látszik? Előrebb tudná helyezni magában a haza vagy a vár nemes védelmét a túlélés ösztönével szemben? Mennyire fontos saját életünk az eszmék nagy csatájában? De talán épp ezért nézünk ma is különleges tisztelettel a fiatal védőkre, az „egri srácokra”, mert ők halálpontosan tudták a választ, miközben mi, akik az interjú alatt körülüljük a színházi büfé asztalát, bizony elég nagy kétséggel tekintünk a saját bátorságunkra és lehetséges önfeláldozásunkra. Vajon bornemisszák lennénk, és nem hegedűsök a döntő pillanatokban?

És épp ebben rejlik az *Egri csillagok* máig tartó népszerűségének titka. Tiszta történet, tipikus mese: úgy alakul benne minden, ahogy azt szeretnénk és elképzeljük. A Jó és Rossz küzdelmében nincsen kételey a befogadó szempontjából, és időnként még a Rossz is képes megvillantani jó oldalát. A történet milyenségéről leginkább a mesélő szerepét betöltő Tinódi Lantos Sebestyén tudhat a legtöbbet – őt Szabó Sebestyén László alakítja.

– Tripla játék, hármas szerep Tinódi, hiszen egyrészt szerepel a regényben is, Török Bálint udvarában szolgál, másrészt mesél és értelmez. A színpadon látható történet alapvetően az ostrom története, ezt szakítjuk meg időugrásokkal, hogy felelevenítsük Bornemissza életét. Így Tinódi lesz az, aki összeköti a történet-szálakat, kalauzolja a nézőt és időnként ő maga is bekapcsolódik a játékba.

– Miközben gyakran úgy tűnik, mintha Tinódi épp abban a pillanatban „írna” a sztorit, akkor születne egy-egy fordulata, ő az, aki minden titkot ismer, és még azt is tudja-sejti, mi fog történni. Vagyis előre és visszafelé is tekint, miközben a jelenben behúzza a nézőt a történetbe. Számomra fontos és érdekes tény az is, hogy Gárdonyi Tinódi munkáit is fölhasználva írta meg a regényt.

Ők hárman a Nemzeti csapatának „friss igazolásai”. A Színház és Filmművészeti Egyetemen végzett Szabó Sebestyén Lászlónak ez a második, a Vidnyánszky Attila kaposvári osztályából érkezett Bordás Rolandnak és Berettyán Nándornak ez első évada tagként a társulatban. Utóbbiak diákként a gyakorlatuk javát a Nemzetiben töltötték, másodévtől számos előadásban játszottak, társulati tagként viszont mégis minden más.

– Kiléptünk a burokból, amit az iskola és a diáktársaink jelentettek, és a mélyvízben találtuk magunkat – magyarázza Bordás. – Törőcsik Mari egyszer azt nyilatkozta, hogy a pályája első tíz évében nem igazán érezte magát színésznek. Pár évnyi tanulóidőnk így még nekünk is van! – teszi hozzá mosolyogva. A többiek is rábólintanak erre. Aztán mennek vissza próbára.

PAPP SÁNDOR ZSIGMOND

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

SZERELMI TÖRTÉNET – KORHATÁR NÉLKÜL

Schnell Ádám a nagy elődökről, a színész szabadságáról, a színpad szabályairól és a mély depresszió hasznáról

Schnell Ádám a régi Nemzeti Színház Stúdiójában szerette meg igazán a szakmát. Egyik nap azzal ment haza, hogy bejelentette édesanyjának: szerelmes – a színházba. Ez a szenvedélye azóta is tart. Az sem zavarja, ha éppen rossz embereket kell alakítania. A hivatásával együtt vállalta a szerepekkel járó gonoszság megélését, megmutatását is. Bár a szinkronrendezők tudják, ha kell, Schnell Ádám káromkodik ugyan, de betartja a II. parancsolatot, Isten nevét szájára hiába nem veszi. Az Egri csillagokban viszont mint Jumurdzsák szórja az átkokat a gyaurokra!

Az általános iskolában, amikor kötelező olvasmány volt Gárdonyi Géza regénye, az *Egri csillagok*, mit írt Jumurdzsákról az olvasónaplójába?

– Nekem nem volt olvasónaplóm...

De olvasta a regényt?!

– Persze. Az *Egri csillagok*at még olvastam, arra emlékszem, de később már lazábban vettem a kötelezőket. Nekem csodálatos gyerekkorom volt, én még kedvemre gyermek lehettem. Budán, a Sashegyen laktunk, olyan volt ez akkor, mint egy nagy falu, lehetett szabadon játszani. Tizenkét évig az ottani Arany János iskolába jártam. Nem voltam különösebben jó tanuló. Csak annyit foglalkoztam a tananyaggal, amennyire éppen szükség volt ahhoz, hogy minden tárgyból meglegyen a négyes vagy a hármas... Fogalmam sincs, hogy akkor milyennek

képzeltem Jumurdzsákat, viszont a film óriási élmény volt. Bárdy Gyuri bácsi Jumurdzsákjára pontosan emlékszem. Feledhetetlen!

Nem lehet könnyű ilyen nagy elődök után elvállalni egy szerepet!

– Nem zavar, ha olyan szerepet kapok, amelynek megvan az emlékezetes – esetleg tévében is rendszeresen játszott – előzménye. Például *A bolond lány* bemutatója előtt – még a József Attila Színházban – eszembe sem jutott azzal foglalkozni, hogy esetleg Márkus Lászlóhoz fognak hasonlítani, amikor én is megkaptam a vizsgálóbíró szerepét. Vagy amikor a *Doktor úr* című darabban Dr. Sárkány lehettem, nem érdekelt, hogy azt a szerepet is eljátszották előttem már vagy ötvenen. Ezt annak köszönhetem, hogy nekem volt egy nagyon jó iskolám, a Nemzeti Színház Stúdiója. Miután nyilvánvalóvá vált számomra Bodnár Sándor bizalma, miután értésemre adta, hogy lát bennem

Venturiano a Zűrzavaros éjszakában

tehetséget, megerősödött az önbecsülésem. Azt gondoltam, ha ő alkalmasnak tart erre a pályára, akkor nem lehet baj, meg tudom oldani a rám bízott feladatokat. Most sem az a kérdés számomra, hogy milyen volt Jumurdzsák szerepében Bárdy György – nekem az én Jumurdzsákomat kell életre keltenem. Ehhez viszont nagyon sok energiát adhat egy olyan színészóriás példája, mint amilyen Bárdy György is volt.

A nézők többsége ismeri a filmet. A gyerekek közül is nagyon sokan úgy jönnek be a színházba, hogy van elképzelésük a szereplőkről.

– A nézők nyilván hozzák magukkal a korábbi élményeiket, lehetnek elvárásaik is. Talán az első percekben azt keresik, amit ők elképzeltek vagy a filmen láttak, de aztán, ha leköti őket az előadás, már nem foglalkoznak mással, csak azzal, ami a színpadon történik. Nem várhatják,

hogy szóról szóra felmondjuk a Gárdonyi-regényt vagy megpróbáljuk élőben előadni a film jeleneteit. Vidnyánszky Attila rendezőnek köszönhetően – a rá jellemző felfogásban – egy új, eredeti színházi előadást hoztunk létre, ahol a néző szeme láttára elevenedik meg mindaz, amit nekünk – a 21. század emberének – jelenthet az Egri csillagok. Természetes, hogy benne van ebben a Gárdonyi-regény, az 50 éves film, az 500 évvel ezelőtti Magyarország, és benne vagyunk mi is...

A nagy elődök nyomán haladva meg kell emlékeznünk *A helység kalapácsában* játszott Haranglábjáról is. Ott nyilvánvaló, hogy hasonlít a filmből ismert figurához, Major Tamás Haranglábjához!

– Amikor megláttam a jelmezterveket, nekem is mindjárt feltűnt, hogy éppen olyan hatalmas kalapom lesz – vagy talán még annál is nagyobb –, mint amilyen a filmben a Major Tamásé volt. Sőt, abban a sze-

„...én az esetek jelentős részében a magam örömeire is játszom. Ha sikerül megszeretnem egy szerepet, ha benne tudok élni egy előadásban, akkor ezzel a nézőt is hozzásegítem ahhoz, hogy részese legyen az élménynek, hogy megérezzen valamit ennek a csodának a titkából!”

Schnell Ádám

Jászai Mari-díjas, érdemes művész. 1989-ben végzett a Színház- és Filmművészeti Főiskolán. 1987-től 1993-ig volt a Madách Színház tagja, majd szabadúszó lett. 1996 és 2013 között a József Attila Színházban játszott, ahol két alkalommal szavazták meg neki a József Attila-gyűrűt. 2004-ben Nívó-díjat, 2007-ben pedig Kaló Flórián-emlékdíjat kapott. Hangját számos filmből és tv-sorozatból ismerhetik a nézők. 2013-tól a Nemzeti Színház tagja.

A 2017/2018-as évadban a következő előadásokban látható: *Egri csillagok*, *Figaro házassága avagy egy örült nap emléke*, *Az ügynök halála*, *Csíkssomlyói passió*, *Szenvedély*, *Éden földön*, *A helység kalapácsa*, *Isten ostora*, *Szentivánéji álom*.

repben a bajuszom is olyan nagy, mint amilyen a Majoré volt. Ott sem akarom a nagy elődöt utánozni, de alkatomnál fogva is lehetnek közöttünk hasonlóságok. Nyilván időnként ugyanúgy, hasonló mozdulatokkal pödröm vagy törölöm a bajszom, mint ahogy ő is megpödrötte vagy megtörölte. Petőfi megírta a komoly, komor eposzok paródiáját, de mi már ennek a filmfeldolgozását is ismerjük. A rendező, Kincses Elemér nyilván ezt a filmélményt is hozzátehetette az eredeti vígposzthoz, és ehhez mi, színészek is hozzáadtuk mindazt, ami belőlünk következik. Ha mindezek után valaki egy erős Harangláb-élménnyel megy haza a színházból, annak én csak örülni tudok, és ebben az élményben benne lehet Major Tamás néhány gesztusa is. A zseniktől lopni nem szégyen!

Még mindig a nagy elődök nyomában maradva: Az *Isten ostora*-előadásban átvette Reviczky Gábor szerepét. Mennyire lett Schnell Ádám a bizánci követ?

– Az egy egészen más helyzet. Amikor Reviczky Gábor elment a színházból, nekem kellett átvennem Euthymos archimandrita, a bizánci követ szerepét. Szerencsére időben szóltak, volt lehetőség a próbára, és nagyon jó felvétel is készült az előadásról, így pontosan követni tudtam minden mozgást. Ha ekkor kezdtem volna a magam elképzelései szerint formálni a helyzeteket, megzavartam volna az előadást. Abban az előadásban, de az *Egri csillagok* esetében is egyszerre több helyen zajlanak az események. Vidnyánszky Attila rendezéseinél figyelni kell ezeket a kimért, kiszámított mozgásokra, a szigorú térformákra.

Nem zavarja ez a beszabályozottság?

– Éppen azt tapasztalom Vidnyánszky Attila rendezései esetében, hogy az alkotómunkában nagy szabadságot ad a színészeknek. Oda-

figyel arra, hogy mi mit mondunk, hogy reagálunk egy-egy helyzetre. Fontos számára, hogy a színész személyiségén keresztül jöjjön át a szerep. Persze, amikor elkészült az előadás, amikor minden a helyére került, akkor már nem lehet, nem szabad rögtönözni. Ha balról kell bemennem a színpadra, akkor csak balról mehetek be, mert úgy vannak beállítva a fények, ott kell találkoznom a partneremmel, onnan tudok továbbmenni egy másik jelenetbe... De ezek csak formai megkötöttségek, ezeken belül a színészek személyiségétől függ, hogy igazán tartalmas lesz-e az előadás.

Az *Egri csillagok* történetében Jumurdzsák más és más szerepben tűnik fel: hol katona, hol dervis, hol magyar nemes... Volt már hasonló helyzetben, amikor egy előadáson belül ilyen sokat kell változnia?

– Hirtelen nem tudnám felsorolni azokat a darabokat, amelyekben különböző szerepekben kellett megjelennem. Egy ilyen váltás önmagában még nem lenne különösebben nehéz feladat, megoldható jelmezzel, mozgással, hanghordozással. Jumurdzsák esetében viszont figyelni kell arra, hogy a közönség számára nyilvánvaló legyen, hogy én vagyok a török katona, viszont a történet szereplőinek ne legyen kétségük, ha éppen azt mondom, magyar nemes vagyok.

Ráadásul el kell fogadnia Jumurdzsák igazát! Gyermeket rabol, fosztogat...

– Ilyen a háború! Nem arról van szó, hogy én – mint Schnell Ádám – ezzel azonosulni tudnék, de azt be kell látnunk, a harcokkal, háborúkkal együtt járhatnak az ilyen gazemberségek.

Tényleg, ön hogy tudta megúszni a katonaságot?

– Nem tudtam megúszni a katonaságot. Pontosabban megúsztam...

Még pontosabban?

– Az 1980-as évek elején, amikor még javában tartott a Kádár-rendszer, nyilván nem akartam bevonulni a Magyar Néphadseregbe. Mivel az édesapám orvos volt, nem jelentett gondot beszereznem egy orvosi igazolást, hogy gyomorfekélyem van. De a sorozásnál ezzel nem törődtek, azt mondták, ettől még jó katona lehetek. Aztán kénytelen voltam újabb tüneteket produkálni, a pszichés problémáktól már megijedtek és leszereltek.

Azért tudta eljátszani a pszichés beteget, mert már korábban tanulta a színészmesterséget, vagy mert a családja korrepetálta?

– A Nemzeti Stúdiójában megtanultam néhány jól hasznosítható helyzetgyakorlatot. De nyilván otthonról is vittem a pszichés zavarokkal kapcsolatos ismereteket. A nagyapám Schnell János professzor alapította a Budapesti Mentálhigiénés Központot, édesapám körzeti orvos volt, de foglalkozott a pszichoszomatikus problémákkal is, jelentős sikereket ért el a komplex orvoslás terén. Tehát ő is adott néhány jó tanácsot, hogyan kell mély depresszióba esnem.

Otthon mit szóltak ahhoz, amikor kiderült, hogy nem lesz orvos, hanem a Színművészetire jelentkezik?

– Édesapám nyilván látta, hogy az orvosi pálya nem nekem való. Mint kiváló szakember és jó apa, azt szeretne volna, ha olyan pályát választok, ahol megtalálom a helyem. Volt egy betege, aki ismerte Psota Irént, és megkérte, hallgasson meg a művésznő, hogy egyáltalán érdemes-e nekem a Színművészetire jelentkeznem. Most is emlékszem a kertre,

ahol találkoztunk. Meglátogatta a Sashegyen élő barátnőjét, és akkor mentünk el hozzájuk. Kosztolányi Dezső versét mondtam: „A játszótársam, mondd, akarsz-e lenni, akarsz-e mindig, mindig játszani...” Psota művésznő meghallgatott, és azt javasolta, ha nem vennének fel a főiskolára, jelentkezsek a Nemzeti Stúdiójába.

Az édesanyja hogy fogadta a hírt, hogy színész lesz?

– Örült! Annak idején édesanyám is színész szeretett volna lenni. Sőt, az ő édesapja, az én nagyapám is a színjátszásról álmodozott, de végül görögkeleti lelkész lett. Édesanyám jelentkezett is a színművészetire, de az '50-es években mint paplány nyilván nem volt ideológiai szempontból megbízható.

Sztankay István édesapja is pap volt, pontosabban pásztor...

– Igen, ez egy ismerős sztori: Sztankay István a jelentkezési lapra – az apja foglalkozása után – nem lelkészt írt, hanem pásztert. Így senki sem gondolt arra, hogy az apja pap. Egyébként édesanyám együtt felvételizett Sztankayval, és később is nagyon jó barátságban voltak. Édesanyám nem lett színész, de költőként és versmondóként benne élt a művészeti életben. Megjelentek a versei a Vigiliában, az Új Emberben, a Confessióban, elsősorban egyházi lapokban. Rónay György javaslatára Halassy Adrienn néven publikált. Két kötete jelent meg: az egyik volt a Triptichon, a másik a Pünkösöd. A címek is arra utalnak, hogy elsősorban a hittel, a lelki élettel kapcsolatos verseket írt.

Amikor elkezdte foglalkoztatni a színészet, gondolom, a nagy kedvencek között ott volt Sztankay István. De kik még?

– Igen, az egyik kedvenc Sztankay volt. Minden filmjét megnéztem. Akkor még a tévéújság hozta a szereposztásokat, és a külföldi filmek

Harangláb A helység kalapácsában

Almaviva gróf a Figaróban

Elis a Szenvedélyben

esetében odaírták azt is, hogy ki szinkronizálta az adott színészt. Direkt kerestem a Sztankay szinkronjait. Gyerekként elvarázsolt a hangja. A másik nagy kedvenc Latinovits Zoltán volt. Gondolom, ebben is szerepe lehetett az édesanyám rajongásának. Aztán később elkezdtem Őze Lajosra figyelni. Majd amikor 18 és fél évesen bekerültem a Nemzeti Színház Stúdiójába, olyan óriások mellett állhattam, mint Sinkovits Imre, Agárdy Gábor, Kállai Ferenc, Ronyecz Mária, Lukács Margit... És még hosszan folytathatnám. Olyan nagyszerű mesterek tanítottak, mint Bodnár Sándor, Simon Zoltán, Montágh Imre... Azt hiszem, én a Nemzeti stúdiósaként tanultam meg mindent, ami ennek a szakmának az alapját jelenti. Ott szerettem bele igazán a színházba. Emlékszem, egyszer azzal mentem haza, hogy bejelentetem az édesanyámnak: szerelmes vagyok! Ő egy kicsit meghökkent. Aztán befejeztem a mondatot: szerelmes vagyok a színházba! És ez a szenvedély azóta is tart.

Akkor is szenvedélyesen szerette a színházat, amikor éppen egyik színházhoz sem tartozott?

– Szabadúszóként is sokfelé szerepeltem, kerestem a helyem! A főiskolán Szirtes Tamás osztályába jártam, és a Madách Színházba kerültem gyakorlatra, és miután 1989-ben végeztem, ott kaptam szerződést. De néhány év múlva egyre nyilvánvalóbb volt, hogy zenés színház lesz a Madách, én pedig nem vagyok énekes színész, ezért '93-ban eljöttem onnan, és csak '96-ban szerződtem a József Attila Színházba.

Ahogy nagyon sok klasszikusnak számító irodalmi műnek, az *Egri csillagok*nak is megvan a zenés feldolgozása, és azt gyakrabban is játsszák a színházak, mint a prózai változatot...

– A klasszikusok könnyűzenei feldolgozását általában azzal szokták indokolni, hogy a komoly témát így közelebb lehet vinni a közönséghez. Persze gazdasági oka is lehet, hogy a színházak gyakrabban

játsszák a zenés változatot, népszerűbbek a könnyedebb szórakozást ígérő előadások. Azt hiszem, az *Egri csillagok* olyan alapmű, amelyhez nagyon jól illene az igényesebb, komolyzenei feldolgozás is. Itt a Nemzetiben ugyan a regény alapján írt prózai művet játsszuk, de a zenének is jelentős a szerepe, szinte már szituációértéke van az előadásban. Vidnyánszky Attila úgy használja a zenét, hogy azzal megtámasztja, megerősíti a színpadi játékot, teljessé teszi az előadást. Nagyon tudhatni!

A színház iránt érzett szerelmét nem sértik a negatív hősök?

Jumurdzsák előtt Almaviva grófja volt a *Figaro házasságában*, tavaly a *Csiksomlyói passió*ban Annás, a zsidó főpap, aki kimondja a halálos ítéletet Jézusra...

– Nincs nekem semmi bajom ezekkel a szerepekkel. Színész vagyok, ez a tanult mesterségem, nem lehet gond felvállalni egy-egy negatív figurát. Sőt, talán több a játéklehetőség is. Almaviva gróf például már nagyon mai figura, egészen más, mint amilyennek Beaumarchais megírta. A *Csiksomlyói passió*ban valóban én vagyok Annás, a zsidó főpap, aki kimondja Jézus halálos ítéletét. De több idősíkon zajlanak az események. Amíg én – mint Annás – azon gondolkodom, hogy ki is ez a Messiás, és milyen ótestamentumi jelek utalhatnak rá, tőlem kicsit távolabb a színen – időben viszont nagyon messze – folyik az égi pör. A misztériumjáték szerint a Deus Pater nem akarja feláldozni a fiát, nem tudja eldönteni: megszabadítsa-e vagy örök kárhozatra ítélje az emberiséget. Végül kimondja, hogy a Deus Filius, a fia jöjjön le a Földre, és a halálával váltsa meg az emberiséget. Közben a harmadik helyszínen már a Jézust játszó színész felfekszik a keresztre. Hátborzongató pillanatok ezek, és a hatáshoz nyilván hozzájárul a zene is. Fantasztikus érzés, hogy részese lehetek egy eseménynek, amely ugyan halállal végződik, de hívó emberként azt is tudom: ezután következik a feltámadás, ez jelenti számunkra a megváltást.

Jelenet az Operettből

Az Egri csillagok próbáján

Egy interjúban mesélte, hogy egy drámaíró versenyen az egyik darab főszereplője volt, és kihagyta a szövegből a kereszténységet gyalázó mondatokat...

– Ez valóban megtörtént, de talán nem okoztam semmi bajt. Végül sikere volt az előadásnak. Egyébként a szinkronrendezők azt is tudják rólam, hogy nem vagyok hajlandó az istenkáromlásra.

De ha a szövegkönyv szerint káromkodnia kellene?

– Úgy is kifejezhetjük a mérgünket, vagy szabadjára engedhetjük az indulatunkat, hogy közben nem szidjuk Istent!

Ahhoz mit szól, hogy Jumurdzsák szidja a gyaurokat, és Allahot élteti?

– Azt is mondja Jumurdzsák, hogy éljen Magyarország! „Éljen Magyarország, hogy ihasson a török, ameddig meg nem hal!” Hiába: az érdekek itt is összecsapnak! Színészként nincs nekem ez ellen kifogásom! Így írta Gárdonyi, így van értelme a történetnek. Főösleges lenne aktuálpolitikai áthallásokat keresni.

Nem politizál?

– A színházban soha. A színház nekem a szakmáról szól. Annak idején még a József Attila Színházban történt, hogy valami társulaton belüli feszültség kapcsán Léner Péter, az akkori igazgató engem hozott példaként. Azt mondta, hogy nyilvánvaló a közöttünk lévő világnézeti különbség, nem ugyanazon az oldalon állunk, de ettől még nagyon jól tudunk együtt dolgozni. Az a lényeg, hogy szakmai szempontból megértsük egymást.

Miért jött el a József Attila Színházból?

– Tizennyolc évig voltam a József Attila Színház tagja. Ez nagyon hosszú idő. Kicsit talán már untam is az ottani körülményeket. Ráadásul nagyon sok bizonytalanságot is megéltünk. Böven voltak konfliktusok a vezetőváltások miatt. De már nagyon régen azt éreztem, lépnem kellene. Amikor 2013-ban itt, a Nemzetiben változások történtek, azt gondoltam, felhívom Vidnyánszky Attilát, hátha szüksége lenne rám.

Itt sem ment, sehol sem megy konfliktusok nélkül egy igazgatóváltás!

– Már a József Attila Színházban is rendben mentek a dolgok, amikor eljöttem. Tehát nem arról van szó, hogy menekültem volna. Bejelentettem az ottani igazgatónak, Nemcsák Károlynak, hogy váltani szeretnék, erre azt mondta: ő ugyan számított rám a következő évadban

is, de megért engem. Három remek szerepajánlata is volt. Mégis eljöttem: időnként szükség van a megújulásra, a friss hatásokra. Engem vonzott, hogy itt új társulat alakul. Ismerem Vidnyánszky Attila rendezéseit, tudtam, miként gondolkodik a színházról, a művészetekről, ezért szerettem volna csatlakozni hozzá.

A nagy kérdés, hogy miként gondolkodunk a kultúráról, a művészet értelméről. A *Szenvedély* című Bergman-átiratban Elis, az építész szerepében nagyon méltatlankodik. Azt mondja: „A milánóiak most minden lehetőséget megkaptak: pazar emlékművet állítanak a kulturális sznobizmusnak.”

– Elis szereti a hivatását, de azt a világot nem, ami körülveszi. Azért méltatlankodik, mert az ő esetében az alkotás lehetőségéhez csak megalkuvásokon, hazugságokon keresztül lehet eljutni. Ha teheti, inkább visszavonul, és a fotózással foglalkozik.

És mit gondol minderről a színész?

– Nem tudnám pontosan megfogalmazni, hogy mi a művészet igazi lényege, nem szeretnék okoskodni. De az biztos, hogy én az esetek jelentős részében a magam örömeire is játszom. Ha sikerül megszeretnem egy szerepet, ha benne tudok élni egy előadásban, akkor ezzel a nézőt is hozzásegítem ahhoz, hogy részese legyen az élménynek, hogy megérezzen valamit ennek a csodának a titkából!

De mi a titok?

– Ki tudná megmondani, miért jó élni?! Vagy miért esik jól néha sírni?! A szerelemet sem tudjuk meghatározni. De a zenét sem lehet szavakkal elmondani. Amikor Őze Lajostól is megkérdezték, mi a színjátszás titka, ő azt felelte: ha tudnánk a titkot, nem tudnánk csinálni...

FILIP GABRIELLA

| fotók: Eöri Szabó Zsolt

Brian Friel:

Pogánytánc

Michael, narrátor (a fiú, aki emlékezik) – BAKOS-KISS GÁBOR ■ Kate, tanító – BÁNSÁGI ILDIKÓ ■ Maggie, ő vezeti a háztartást – NAGY-KÁLÓZY ESZTER ■ Agnes, bedolgozó kötő – TÓTH AUGUSZTA ■ Rose, bedolgozó kötő – NAGY MARI ■ Chris, Michael anyja – TOMPOS KÁTYA ■ Gerry, Michael apja – FEHÉR TIBOR ■ Jack, misszionárius pap – RÁTÓTI ZOLTÁN ■ Kisfiú – NAGY LEVENTE

közreműködnek a Bozsik Yvette Társulat tagjai: Hasznos Dóra, Krausz Alíz, Samantha Kettle, Gombai Szabolcs, Vati Tamás, Vislóczki Szabolcs

Fordította: Upor László // Díszlet: Cziegler Balázs // Jelmez: Berzsényi Krisztina // Dramaturg: Kozma András // Zene: Philippe Heritier // Koreográfus asszisztens: Gombai Szabolcs // Fénytervező: Pető József // Ügyelő: Lencsés István // Súly: Kabódi Szilvia // Rendezőasszisztens: Trimmel Ákos

Rendező: BOZSIK YVETTE

PREMIER: 2018. február 17.

további előadások:

február 25., március 2., 3. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

POGÁNYTÁNC

Öt nő él összezárva egy irországi tanyán. Egyikük házasságon kívül született fiát is közösen nevelik. Megjelenik a kisfiú apja, és ebben a furcsa családban él az évtizedes afrikai misszionárius munkából hazatért nagybácsi is. Az összezártság, a férfinélküliség, az elfojtott és kitörni kész indulatok titkai. A közép-pontban egy rádió, amely olykor őrült pogány táncra készíti az öt nőt.

BOZSIK YVETTE rendező

A Petőfi Irodalmi Múzeumhoz tartozó Digitális Irodalmi Akadémia archívuma őriz egy színházi kritikát *Kétszer Cocteau* címmel Tamási Árontól, ami a Színház című újság 1945. október 10-i számában jelent meg. Tamási a *Szent szörnyetegek* magyarországi bemutatójáról ír, amire a Nemzeti Színházban került sor. A rövid kritika lesújtó, Tamási nem is érti, hogy a darabot miért kellett műsorra tűzni, ám a tanulság ennél összetettebb, hisz – mint írja – „a szerző becsapott, de ennél az észrevételnél még jobban elszomorított az a tény, hogy se jót, se rosszat nem sikerült a szerzőnek írnia. Szóval semmit sem írt: s véle együtt mégis úgy kellett tennünk, mintha írt volna”. Végül egyetlen mentő körülményt talál, és pedig Bajor Gizi alakítását, aki „fel-fel repül a romok közül”.

Az eset érdekessége, hogy Cocteau darabját Heltai Jenő fordította, aki akkor a Színház főszerkesztője volt, egyébként kiváló szerző, szinte élő legenda az irodalom és a színház világában. A mostani előadás próbái is Heltai szövegével indultak, ám Verebes Ernő dramaturg és a rendező, Dér András beavatkozásai nyomán nyilván ésszerűbbnek (és jogtisztábbnak) tűnt újrafordítani a darabot. Heltai Jenő álláspontját Tamási kritikájáról nem ismerjük, csak azt tudjuk, hogy a lapja közölte. Tamási Áron véleményét a mostani előadásról sajnos nem tudjuk megkérdezni, de azt feltételezhetjük, hogy ő bizonyos megértést tanúsítana a Rideg Zsófia fordítására épülő változtatások iránt, már csak azért is, hogy ne essen annyira nehezünkre úgy tenni, „mintha a szerző írt volna valamit”.

A változtatások ugyanis többnyire növelik a darab személyességét, a klasszikus magyar irodalmi idézetek, utalások javítják a hazai közönség komfortérzetét, miközben a cselekménynek a mai kommunikációs eszközök és vizuális kultúra világába történő áthelyezése – akármennyire is igyekszik életszerű lenni – inkább erőltetetté válik. A mai színház nyilván másképp nyúl a szövegekhez, mint 1945-ben, a jó hír azonban az, hogy a mai rendezői, dramaturgi szabadság, olykor szabadosság ugyanúgy menthető a színészi játék minőségével, ahogy annak idején Bajor Gizi alakítása megmentette Tamási Áron estjét a „se jó, se rossz” *Szent szörnyetegek* előadásán.

Már korábbi írásaimban is utaltam a Nemzeti Színház épületének – finoman szólva – ellentmondásaira, ám a megnyitás óta eltelt 15 év számomra bebizonyította, hogy

Prőhle Gergely

„...a színészek fizikai közelsége sokkal inkább az ő személyes ügyükké avatja az előadást. Ezáltal annak mi, nézők is inkább átélésre szánt részeseivé, semmint távolságtartó szemlélőivé válunk.”

Szentek az altemplomból

az épületben van két fantasztikus hely, ami az összbemutató és főleg a nagyterem giccsbe hajló eklektikájával szemben igazi otthont tud biztosítani korunk szent szörnyetegeinek, vagyis a színészeknek, és ezáltal a közönség is jól jár. Az egyik ilyen hely a Gobbi Hilda Színpad, ahol Cocteau darabját is játsszák, és itt a színészek fizikai közelsége sokkal inkább az ő személyes ügyükké avatja az előadást. Ezáltal annak mi, nézők is inkább átélésre szánt részesei, semmint távolságtartó szemlélőivé válunk. Egyfajta altemploma ez a nagy katedrálisnak, ahol Esther és Florent, vagyis Nagy-Kálózy Eszter és Rátóti Zoltán lép a plakátról, címlapról – különösen egy olyan darabban, ahol voltaképp saját magukat kell alakítaniuk, ez a lehetőség számos nehéz pillanaton átsegíti a nézőt. Az érett színész és a jó karban lévő ötvenes színész jutalomjátéka ez, ami mellett a huszonéves Ács Eszter mint Liane folyamatos szoborszerű arckifejezése és modoros hanghordozása csak erősíti az előadás mondanivalóját – a bölcs, érett nők dicséretét. Fel sem merül, hogy ebben a különös háromszögben a fiatalságnak bármilyen varázscereje lehetne.

Amikor a számos vendégzöveg, videózás, cukorkával telt fürdőkád után az előadás végén Nagy-Kálózy fuvalázik, Rátóti gitározik, Ács pedig saját zenekara, a Pegazusok Nem Léteznek együttes dalát énekli, végképp dominánssá válik a színészek saját személyisége: Esther és Liane Eszter és Eszter, Florent pedig Zoltán lesz, Cocteau-nak és a rendezőnek pedig voltaképp megköszönhetjük, hogy ehhez alkalmat teremtett.

Ezek után együtt távozhatsz az altemplomból az épület másik fantasztikus helyére, a tetőn lévő művészbüfébe, ahová e sorok írója-

hoz hasonló földi halandókat csak ritkán engednek be. A kivilágított Budapest látványa a magasból ezt a pillanatot minden szörnyeteg számára már-már a szentté avatáshoz teszi hasonlatossá.

a szerző a Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója

„Mit kell komolyan vennünk, és mi marad csupán játék? Hol végződik a póz, hol kezdődik az igazság?”

Wilhelm Droste

Méregtelenítő színház?

Méregtelenítő a színház? Főhősünk, a sikeres színész, Florent (Rátóti Zoltán), azt véli a dialógusban, hogy igen, tisztító. Elvileg – szerintem – igaza van. A mi esetünkben is? Ebben nem vagyok annyira biztos. Itt lehet, az a baj, hogy az egész dráma eleve a színház világában zajlik, színház a színházban, így könnyen buk-fencezik a logika, semmi nem biztos. Mit kell komolyan vennünk, és mi marad csupán játék? Hol végződik a póz, hol kezdődik az igazság?

Nekem eddig Jean Cocteau a sok fotóarckép miatt vonzó és érdekes figura volt. Örültem, hogy Dér András is dolgozik velük

a színpadon. Hasonlóan hatnak rám, mint a fotók Egon Schieleről és az ő számtalan önarckép festménye. Minden arc egy külön dráma. Van egy feltűnő párhuzam: mindketten sokszor a kezükkel „bővítik” arcukat, a kezek beszélnek. Cocteau esetében erősebb az irónia. Mintha nála minden kép háttérben dolgozna egy bohóc, egy életbiztosító. Egon Schiele radikálisabb és meztelenebb, egy hatalmas életgesztus a halállal szemben, semmiféle háló vagy vészkijárat nem marad.

Kíváncsisággal és várakozással telve ültem a színházban. Jobban akartam érteni, mit mond ez a furcsa Jean Cocteau, aki életében nem ismert határt, minden irányba cselekedett és sugárzott. Nem író akart lenni, hanem költő, de nem csak a nyelvben, hanem minden életterületen, festészetben, zenében, filmben, barátságban, és igen, a szerelemben is. Vágyakozott férfik és nők után egyaránt, ez nem csak imponál, csodálkozom is, hogy lehet valaki annyira gátlástalanul életéhes és sokszínű.

Izgalmas volt a kiindulópont is: egy fiatal szépség hajszolt állapotban azt állítja egy házas színésznőnek, hogy szerelmi viszonya van a férjével. Ha igaz lenne, akkor kezdődhet egy mindennapi dráma, de gyorsan kiderül, hogy szenvedélyesen hazudik. Így kezdődhetett volna egy bepillantás három felkavarodott lélekbe, de igazán nem juthatunk közelebb senkihez. Tehát ezen az estén se tudtam meg, mit akarhat mondani ez a markáns férfi, miről beszélnek a kezei.

Dér András rendezése a bohóc irányába viszi a *Szent szörnyetgek* darabját. Nekem a riporter és komédiás, a színpad és sok részlet túlzottan bohóc, mintha az egész csak egy felszínes vígjáték lenne, nem pedig egy komoly kísérlet a szerelemről. A sok félig át-

látszó függöny, a két fürdőkád feleslegesen félrevezeti a figyelmet – ez nem több, mint titkolózás, ami nem szolgál a titoknak.

A témaválasztás a háború közepette különösnek tűnik innen nézve – katonaként szolgált Jean Cocteau, amikor ezt a darabot 1940-ben megírta. Csodálatos feladat, ajándék és kihívás a művészetnek, hogy amikor a világ félelmetesen beszűkül, más világot tud mutatni. Egy vizuális ellentétet. Így lehet óvni az ember méltóságát és univerzalitását, az élet értékeit a pusztítás árnyékában is. Ezt a gyöngyörű súlyt, ami a darabban benne lehet, nem igazán éreztem az estén, nem bontakozott ki. Elveszett valahol a tarka játékban.

A modernizált, magyarosított és aktualizált új fordításon (Rideg Zsófia) nem múlt. A színészeket sem. Jó volt a női ellentét, Florent felesége Esther (Nagy-Kálózy Eszter) és a fiatalabb provokátor-álszerető Liane (Ács Eszter). Mégis úgy alakult a szerencsétlen háromszög, hogy számomra semmiféle szerelem nem maradt komolyan vehető. Amikor a régi színészpár a végén harmóniában újra összejött, nem éreztem semmiféle megkönnyebbülést, a fiatal Liane dührohamát se tudtam komolyan venni, repültek a cukorkák a fürdőkádból, mint egy jókedvű gyermekmulatságon, semmi gond, semmi tét, pedig azt hittem, hogy én itt a Cocteau-mezőn tanulhatok valamit a szerelem titkairól. A vígjáték alatt minden színész csak színész maradt, magába zárt figura, nem alakult igazi jellem, izgalmas viszony, emberi dinamika.

A feszültség, ami a címben benne van, nem került igazán a színpadra. A szentből lett egy gyanús álszentség, a szörnyetgek csak zűrösök tudtak lenni, mert nem kerültek megfelelő mélységbe. A rengeteg betét nem igazán követhető módon került a darabba – zene, képek, vendégszövegek, maszkok, fényképek, táncok, ruhák, filmfelvételek – nem tudtak összenőni, sőt még nehezebb lett a színészi feladat: egy igazi arcot találni.

Ma sem kevésbé aktuális, mint 1940-ben, a beszűkült világból kitörnünk, más életlehetőséget látni és mutatni. Szívesen lettem volna ott 1945-ben közvetlen a háború után, amikor először mutatták ezt a darabot Pesten. Tele volt a város pusztítással. Milyen pimasz lendület kellett hozzá, ilyen szerelmi ügyet pont akkor műsorra tűzni. Ma más lendület kell.

a szerző irodalomtörténész, író, műfordító,
az ELTE oktatója

Švejk.Visszatérés. A szentpétervári Alekszandrinszkij Színház előadása

NAGYSZÍNPAD

április 22., 19:00 | olasz nyelven, magyar és angol felirattal | 14 éven felülieknek ajánljuk

Carlo Collodi nyomán: **Pinokkió**

Kiderül-e az igazság? Valóban ez az élet? Igaz-e, hogy a hazugságok lelepleződnek, vagy ott rejtőznek az igazság alatt? Elfogadtuk azt a gondolatot, hogy valahányszor hazudik, a bábu látja, hogyan nő az orra; erre tanítottak és ezt hittették el velünk. Pedig ez is csak egy felnőttek által terjesztett hazugság. Collodi meséjében Pinokkió orra időnként megnő, de messze nem annyira, mint amit a mese hossza megkövetelne. És nem is mindig akkor nő meg, amikor Pinokkió hazudik. Néha pusztán azért nő, mert Pinokkió él. Ez emlékezteti arra, hogy bár fából, azaz élettelen anyagból faragták, a bábu érzelmekre képes. Képes arra, hogy felfedezze az élet lehetőségét annak változatos alakjaiban. Pinokkió orra először éppen abban a pillanatban indul növekedésnek, amikor apja megteremti. Ez talán azt is jelenti, hogy a hazugságok valójában nem Pinokkió saját hazugságai, hanem alkotója, a gyermektelen Dzseppetóé, aki egy csodaszerű bábút szeretne, mellyel bejárhatja a világot és vagyonra tehet szert. Itt a csodaszerű alatt azt értem, hogy egy olyan teremtmény, amely ámulatot vált ki, elbűvöl és meghökkent.

Piccolo Teatro – Teatro d'Europa, Milánó, Olaszország | Rendező: **ANTONIO LATELLA**

AMI KÖZEL JÖN, ÉRTHETŐVÉ VÁLIK

Kulcsár Edit, a MITEM főszervezője

Húsz ország hatvannégy produkciója fordult meg a Nemzeti Színház színpadán 2014 óta. Idén az ötödik évét ünneplő Madách Imre Nemzetközi Színházi Találkozó (MITEM) tizenhárom ország produkcióit látja vendégül április 10. és 29. között. Kulcsár Edittel, a Nemzeti dramaturgjával beszélgettünk, aki második éve a szemle főszervezője.

Vannak olyan fesztiválok, amelyek inkább a nézőknek szólnak, mások inkább a szakmának fontosak. A MITEM-et hova lehetne sorolni?

Kiknek szól a rendezvény?

– Ahhoz, hogy erre válaszoljak, előbb azt kell elmondanom, hogy a MITEM-et a hiány hívta életre 2014-ben. Magyarországon ugyanis nem volt rendszeres, nagy nemzetközi színházi fesztivál. Minden évben volt néhány jelentős külföldi bemutató a Budapesti Tavasz Fesztiválon, a gyulai Shakespeare-fesztiválon vagy a szegedi THEALTER-en. Miközben Európában, de még a szomszédos országokban is bejáratott, évente megrendezett, rangos szemlék várják a nézőket, ilyen például Szerbiában a BITEF vagy a romániai Szeben fesztiválja. Vagyis Magyarország hátrányban volt e tekintetben. A cél a MITEM-mel a magyar közönség „tájékoztatása” volt. Ugyanakkor kétségtelen, hogy a szakma számára is fontos igazodási pont lett a találkozó, hiszen nem csupán ihletforrásként szolgálhatnak az itt látott előadások, de a MITEM egyfajta keresztmetszetet is ad arról, hogy mi zajlik épp a világ színházaiban.

Hogyan fogtak hozzá a szervezéshez?

– Vidnyánszky Attila már Debrecenben, a Csokonai Színházban is szeretett volna egy nemzetközi színházi fesztivált létrehozni, de csak itt, a Nemzeti Színházban nyílt erre lehetősége. A kiindulópontot a meglévő szakmai kapcsolatok hálója jelentette, ezt bővítettük évről évre, lépésről lépésre. Hamar elértük, hogy a legjelentősebb kortárs alkotókat tudtuk vendégül látni. Úgy lett sikeres a fesztivál, hogy igazából sosem akartunk népszerűnek lenni. Csak művészeti szempontjaink voltak, ehhez kerestünk jó előadásokat. Talán ez a titka az egyre növekvő érdeklődésnek.

A siker a jegyeladásokon is észrevehető?

– Az idén több mint ezer jegy kelt el látatlanban. Még tavaly decemberben ugyanis úgy hirdettünk meg egy három előadásra szóló bérletet, hogy még nem adtuk ki a programot. Ez számunkra a nézői bizalmat jelzi, vagyis már elég sokan vannak, akik tudják: magas minőséget fognak kapni. Bebiztosították magukat, mert elsőként a bérletesek

A test forradalma (Toneelhuis, Antwerpen, Belgium)

választhattak az előadásokból. Jól tették, mert a január végi program-hirdetést követően a stúdióelőadásokra hamar elfogytak a jegyek. A nagyszínházi előadások közül még lehet választani, de igyekezni kell!

A diákoknak rendkívüli kedvezményt adnak, 900 forintos jegyeket válthatnak.

– A fiatalok számára lehet a legfontosabb a fesztivál. Akiket érdekel a kortárs európai színházkultúra, azok egy-egy ilyen körkép után sokkal nyitottabbak lesznek, akár mint nézők, akár mint leendő színházi alkotók, és ez a jövő magyar színházi kultúráját gazdagítja. Persze saját közönségbázisunkat is építjük ezzel, ami számunkra kulcsfontosságú. A sokszínűség és a nyitottság meg tapasztalása és gyakorlata mindannyiunk, az egész színházi szakmának érdeke.

Gyakran megesik, hogy a szakács már rá sem bír nézni az elkészült ételre, jóllakik, amíg elkészül vele. A főszervezőt is fenyegeti ez a veszély?

– Pont fordítva vagyok ezzel. Az igazi sikerélmény: látni, hogy amit elterveztünk, működik. A több hónapnyi tervezés eredmé-

nyeként idén már három hétig tarthat az intenzív lét a jó előadások adrenalinlökeivel. Számomra is élmény látni, amikor a meghívott kultúrák képviselői találkoznak a magyar közönséggel.

Öt év alatt húsz ország hatvannégy előadása volt látható a MITEM-en. Merre lehet még továbblépni?

– A kíváncsiság jelenti a garanciát a továbblépésre. Ez a fesztivál titkos hajtóereje. Mert szeretünk olyan országokat, társulatokat, kultúrákat vendégül látni, amelyek nem, vagy alig jutnak el hozzánk. És ebben nem pusztán a kuriozitás a fontos, hanem a szembesülés élménye az idegennel, a váratlannal, az izgalmassal. Jártak nálunk már tatárok, irakiak, törökök, játszottunk kínai operát, bemutattunk egy koreai

Kulcsár Edit

Szalmárnémetiben született 1963-ban. 1986-ban végzett a temesvári Politechnikai Egyetemen és éveken át mérnökként dolgozott. Közben a gyergyószentmiklósi Figura Színház

előadásában játszott. 1996-ban dramaturg diplomát kapott a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Színházi Tanszékének teatrológia szakán. 1992–2007 között a Szalmárnémeti Északi Színház Harag György Társulatának irodalmi titkára volt, közben a budapesti Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet határon túli referenseként is dolgozott. 2007-ben szerződött a debreceni Csokonai Színházba, amelynek 2008 és 2013 között volt a művészeti főtárgya. 2013 júliusától a Nemzeti Színház dramaturgja, fő területe a román és a határon túli magyar színház. 2017 óta a MITEM főszervezője.

NAGYSZÍNPAD

április 26., 19:00 | észt nyelven, magyar és angol szinkrontolmácsolással | 14 éven felülieknek ajánljuk

August Kitzberg: Vérfarkas

A templomtérén kivégeznek egy fiatal lányt. Szergej Potapov, a „jakut Tarantinó” így indítja a *Vérfarkas* című darabot. A gyülekezet minden tagját összecsiszították az eseményre, hogy tanúi legyenek a boszorkány halálának. A Tammaru család férfitagjai komor, vészterhes hangulatban tértek haza. Itt találunk rá, az ajtó mögött egy toprongyos kislányra. Ő a boszorkány lánya... Ekkor halljuk először a „vérfarkas” szót is. A család befogadja a különös kis idegent és az élet hosszú éveig megy tovább. Míg nem felüti a fejét a szerelem. A család egyik fiúgyermeké, Margus, beleszeret az Tiinába, az idegen lányba.

August Kitzberg klasszikus darabja a „mi” és „ők”, az egyén és a tömeg, a hétköznapi és a rendkívüli viszonyáról szól. Ez a téma ma különösen időszerű. És nem csak a történet a lényeg, hanem az is, ahogy látjuk és érezzük. A hangulat, a ritmusok, a mozgás és azok az elhallgatott szavak, amelyek életre keltek a legendát.

A „Vérfarkas” elnyerte a kritikusok különdíját a Szentpétervári „Baltic House” színházi fesztiválon és a SLAVIJA 2017 – a belgárdi Slavia Színház fesztiválján – nagydíját.

R.A.A.M. Színház, Tallinn, Észtország | Rendező: **SZERGEJ POTAPOV**

Your Love is Fire (Collective Ma'louba, Theater an der Ruhr, Németország)

sámán szertartást, egy igen kis nép, a kelet-szibériai szahák, más néven a jakutok, egy Shakespeare-előadást hoztak el 2016-ban. Az idén például két éjszta előadást látunk vendégül, de jön a szlovén és a horvát nemzeti színház, amelyek szintén nagyon régen jártak Budapesten. És lesz egy igen erős arab blokkunk is.

A világnak ez a része ma politikai tekintetben „aktuális”. Színházilag is?
– Az aktuális, fontos és nemritkán felkavaró eseményeket, politikai folyamatokat ők más szemszögből élik át, és a művészet eszközeivel mu-

tatják be a miénktől eltérő tapasztalataikat. Ez mindenképpen érdekes. Segítségünkre volt a válogatásban Rolf Hemke német fesztiválszervező, dramaturg és műfordító, akivel Rideg Zsófia kolléganóm – aki szintén volt a MITEM főszervezője –, a nemzetis Fodrászno algériai turnéján ismerkedett meg. Hemke, aki az egyik legavatottabb arab és afrikai színházi szakértő Németországban, tavaly eljött a fesztiválunkra, és elkezdődött egy szakmai párbeszéd, amelynek eredménye ez az arab blokk. Láthatjuk majd, miként gondolkozik a ma kérdéseiről egy libanoni társulat, a tunéziai nemzeti, a Németországba menekült szír csoport és egy Belgiumban élő iraki rendező... És ez nem mindennapi élmény! Mert a művészet szemüvegén keresztül egyedülálló esélyünk nyílik a megértésre. Amit látunk és megismerünk, ami közel jön és megmutatja magát, azt előbb vagy utóbb megértjük. Vagy legalább megpróbáljuk megérteni – és már ez is igen sokat jelenthet.

Melyik lenne az a három előadás, amit azoknak javasolna, akik egy pillanatképet szeretnének kapni az európai színházi felhozatalból?

– Nehéz kérdés, mert a moszkvai Vahtangov Színház *Oidipuszát* és a péterváriak *Viharját* szívesen ajánlanám, de azokra már elfogytak a jegyek, akárcsak a Berliner Ensemble Kaukázusi krétakörére. A gazdag kínálatból szerencsére azért tudok még bőven válogatni. Nagy élménynek ígérkezik egy éjszta alternatív színház *Vérfarkasa*, amelyet a „jakut Tarantinóként” emlegetett Szergej Potapov állított színre. A legendás milánói Piccolo Teatro *Pinokkiója* nem gyerekeknek, hanem felnőtteknek szóló meseként szólal meg. Végezetül pedig a ljubljana színház *Iliászt* ajánlanám, amely remek példáját adja annak, hogy miként lehet az európai műveltség egyik alpművét nagyon maivá tenni. Számos rangos fesztiválról hozott már el díjakat, és szerintem nálunk is sok rajongót szerez majd.

PAPP SÁNDOR ZSIGMOND

NAGYSZÍNPAD

április 28., 19:00 | szlovén nyelven, magyar és angol felirattal | 16 éven felülieknek ajánljuk

Homérosz: **Iliász**

Az előadás Homérosz eposzáinak, az *Iliásznak* a színpadi változata. A rendező és az alkotók nem emlékeztet látványra törekednek, hanem a szavak, a történet, a hexameter ritmusára, és az ezeket kiegészítő hanghatásokra építkeznek. Az első rész hűen követi az eredeti homéroszi szöveget, és bemutatja a görögök, a trójaiak és az istenek – vagyis az *Iliász* három – világát. A második rész a trójai háború mélysége: minden csata egyé sűrűsödik, az áldozatok pedig egyetlen egyetemes áldozattá válnak.

Az előadás a 2015-ös belgrádi BITEF Fesztiválon elnyerte a legjobb rendezés Politika díját és a közönségdíjat. Beválogatták a legnagyobb szlovén színházi fesztivál, a 2015-ös maribori Borštnikovo srečanje hivatalos programjába, ahol három díjat is nyert (legjobb színész; legjobb társulat; legjobb világítás.). A toruni Kontakt Nemzetközi Színházi Fesztivál 2016-ban elnyerte a fesztivál nagydíját is. Az előadást beválogatták a 2016-os Várnai Nemzetközi Nyári Színházi Fesztivál, 2017-ben pedig a Szebeni Nemzetközi Színházi Fesztivál záróelőadása volt. Vendégszerepelt Zágrábban és Minszkben is.

Szlovén Nemzeti Színház, Ljubljana Városi Színház, Kulturális és Kongresszusi Központ koprodukciója | Rendező: **JERNEJ LORENCI**

április 19. CSÜTÖRTÖK • 17:00 Kaszás Attila Terem	A TEST FORRADALMA/VÁRAKOZÁS rendező: Mokhallad Rasem Toneelhuis – Antwerpen, Belgium	+16
április 20. PÉNTEK • 19:00 Gobbi Hilda Színpad	Roberto Ciulli – Matthias Flake BOHÓCOK VIHARBAN-BOHÓCOK 2 ½ rendező: Roberto Ciulli – Theater an der Ruhr – Mülheim an der Ruhr – Németország	+12
április 21. SZOMBAT • 20:00 Gobbi Hilda Színpad	EZMI (CESO) (teatralizált koncert) rendező: Vlad Troickij DAH Kortárs Művészeti Központ – Kijev, Ukrajna	
április 21. SZOMBAT • 17:00 Kaszás Attila Terem	MAY HE RISE AND SMELL THE FRAGRANCE (Felemelkedhet és érezheti az illatot) rendező-koreográfus: Ali Chahrour Ali Chahrour Társulata – Bejrút, Libanon	+16
április 22. VASÁRNAP • 19:00 Nagyszínpad	Antonio Latella, Federico Bellini, Linda Dalisi PINOKKIÓ rendező: Antonio Latella Piccolo Teatro di Milano – Teatro d'Europa – Milánó, Olaszország	+14
április 22. VASÁRNAP • 15:00 Gobbi Hilda Színpad	Katona József BÁNK BÁN rendező: Vidnyánszky Attila Nemzeti Színház – Budapest, Magyarország	+16
április 23. HÉTFŐ • 19:00 Gobbi Hilda Színpad	Jilila Baccar-Fadhel Jaibi VIOLENCE(S) rendező: Fadhel Jaibi Tunéziai Nemzeti Színház – Tunisz, Tunézia	
április 24. KEDD • 19:00 Nagyszínpad	Pierre Beaumarchais FIGARO HÁZASSÁGA, AVAGY EGY ŐRÜLT NAP EMLÉKE rendező: Sardar Tagirovsky Nemzeti Színház – Budapest, Magyarország	
április 25. SZERDA • 18:00 Gobbi Hilda Színpad	SZERELMES ÉNEKEK TÉREN ÉS IDŐN TÚL – A BENGÁLI BÁUOLOKTÓL művészeti vezető: Parvathy Baul Parvathy Baul együttese – India	
április 26. CSÜTÖRTÖK • 19:00 Nagyszínpad	August Kitzberg VÉRFARKAS rendező: Szergej Potapov R.A.A.M. Színház – Tallinn, Észtország	+14
április 26. CSÜTÖRTÖK • 16:00 Gobbi Hilda Színpad	Matei Visniec MIGRÁNSSOÓK – AVAGY TÚLSÚLYBAN A BÁRKÁNK rendező: Zakariás Zsolt Tomcsa Sándor Színház – Székelyudvarhely, Románia	
április 27. PÉNTEK • 20:00 Gobbi Hilda Színpad	Danilo Kiš BORISZ DAVIDOVICS SÍREMLÉKE rendező: Alekszandar Popovszki Újvidéki Színház – Újvidék, Szerbia	
április 27. PÉNTEK • 17:00 Kaszás Attila Terem	Rico Dietzmeyer (Cervantes nyomán) DON Q – rendező: Rico Dietzmeyer Compania Sincera, Cammerspiele Leipzig – Lipcse, Németország	
április 28. SZOMBAT • 16:00 Gobbi Hilda Színpad	Anton Pavlovics Csehov nyomán HÁROM NŐVÉR – rendező: Viktor Rizsakov Július-együttes, Mejerhold Központ, Moszkva, Oroszország	+18
április 28. SZOMBAT • 19:00 Nagyszínpad	Homérosz ILIÁSZ – rendező: Jernej Lorenci – Szlovén Nemzeti Színház, Ljubjanai Városi Színház, Kulturális és Kongresszusi Központ koprodukciója – Ljubjana, Szlovénia	+16
április 29. VASÁRNAP • 18:00 Gobbi Hilda Színpad	A. P. Csehov IVANOV – rendező: Eimuntas Nekrošius Horvát Nemzeti Színház – Zágráb, Horvátország	

Balkáni szindróma (bolgár Malko Teatro)

Vrzino kolo (Pécsi Horvát Színház)

NEMZETISÉGEK A NEMZETIBEN

Rusz Milán fesztiválszervező

A magyarországi bolgár, görög, német, roma, szerb, horvát, szlovák nemzetiségek előadásai láthatók március 21. és 27. között a Nemzeti Színházban. Rusz Milánnal, a Magyarországi Szerb Színház vezetőjével, a fesztivál egyik szervezőjével beszélgettünk.

Mióta létezik nemzetiségi színjátszás Magyarországon?

– A német nyelvű színjátszás egykoron még a magyart is megelőzte, ismerjük ezt a történelemből – ma már a németek is nemzetiségiek hazánkban. De a szerb színjátszásnak is régi hagyományai vannak Magyarországon, hiszen a törökök megszállta Szerbia helyett Pesten pezsgett a kulturális élet a 18-19. században. Nagy öröm volt nekünk, magyarországi szerbeknek, hogy a hivatalos polgári színjátszásunk 200. évfordulóját a Nemzetiben ünnepelhettük 2013 decemberében a *Csoda a Rondellában* című darabbal, amely éppen az első szerb nyelvű pesti előadásról szól. Nagyon ugorva az időben: a rendszerváltással erősödött fel ez a „mozgalom”.

Mi jelent a nemzetiségi színjátszás ma?

– Elkötelezettséget. Azt az igényt, hogy anyanyelvünket, kultúránkat a színházon keresztül is megőrizzük, erősítsük, hogy a maga természetességével élhessük meg kettős identitásunkat. Az én negyedszázados tapasztalatom az, hogy ezen színházak, társulatok működése egy-egy karizmatikus, elhivatott emberen múlik, aki nem adja fel, és képes éveken keresztül dolgozni az ügy érdekében, tud pályázni, szervezni. Ha végignézzünk az idei kínálaton, román társulatot nem találunk, mert most nincs, aki ezt a munkát felvállalná, pedig az előző Jelen/létben még szerepeltek. Hiányoznak a lengyelek is. Nem könnyű út ez számunkra, mert bár erkölcsi támogatás általában jön „odaátrol”, a nemzetiségi színházak és társulatok működésének egyedüli anyagi támogatója a mindenkori magyar kormány.

Milyen múltra tekint vissza a Jelen/lét?

– Az első nemzetiségi színházi seregszemle 1993-ban volt. Ablonczy László, a Nemzeti Színház akkori igazgatója úgy gondolta, hogy a

Nemzetinek feladata, hogy befogadja és bemutassa a magyarországi nemzetiségek színházi életét. A szerb színház például erre az alkalomra alakult meg hivatalosan, és rajtunk kívül fellépett még a szekszárdi Deutsche Bühne Ungarn, a Pécsi Horvát Színház, a bolgárok akkor még szerveződő társulata, valamint a Cinka Panna Cigány Színház. Ezután is voltak fesztiváljaink Arcusfeszt néven, jó tíz évvel ezelőtt, Jordán Tamás igazgatása alatt játszhattunk a Nemzetiben. A Jelen/létet 2013-ban és 14-ben szerveztük meg Gergely László kezdeményezésére. A két éve tragikusan elhunyt Gergely László volt a szarvasi szlovák színház alapítója, és 2010-ben döntően az ő erőfeszítése révén alakult meg a Magyarországi Nemzetiségi Színházi Szövetség, amely fontos szervezeti, érdekvédelmi háttérként segíti, ezt az ügyet.

Hogyan, milyen formában működnek a nemzetiségi társulatok?

– Vannak professzionális és amatőr, időszakonként, például egy-egy fesztiválra összeálló társulatok. A rendszeresen játszó intézmények a Pécsi Horvát Színház, amelynek megnyitásra kész az új épülete, a szekszárdi Deutsche Bühne Ungarn, az ő épületüket nemrég újították fel, a szlovák Vertigo Budapesten és a Cervinus Szarvason, két roma társulat: a Cinka Panna és a Karaván, a bolgár Malko Teatro. Ezen kívül görög, örmény, ukrán és több roma társulat működik még.

Hogyan érkezett meg a Jelen/lét a Nemzetibe?

– Évek óta a Nemzetiben van lehetőségünk arra, hogy konferenciákat, összejöveteleket tartson a szövetség. Vidnyánszky Attila is a Nemzeti Színház kiemelt feladatának, küldetése részének tekinti, hogy támogassa ezt a „mozgalmat”, és időről-időre befogadjon nemzetiségi produkciókat is. Ünnepezt már itt a szerb és szlovák színház, a Karavánnal közös gyerekprodukciót indítottak útjára 2014-ben. Néhány év szünet

PRAH (Karaván Színház)

Jónás könyve (Szerb Színház)

Szentendrei Evangélium (Szerb Színház)

után most jött el a lehetőség újra a Jelen/lét megszervezésére az EMMI és a Nemzeti Színház támogatásának köszönhetően. Ez teszi lehetővé, hogy ilyen gazdag és változatos kínálattal mutakozhassunk be. Felbecsülhetetlen számunkra az esemény szimbolikus jelentése, vagyis hogy a nemzeti kisebbségek fesztiválja a Nemzetiben talál otthonra.

Különlegességnek ígérkezik a *Levesben* című előadás, amely „össz nemzetiségi” bemutató.

– A *Levesben* a még Gergely László által élte hívott Magyarországi Nemzetiségek Színházi Társulatának előadása. A témája: milyen ma Magyarországon nemzetiségi identitással nőnek lenni? Hazánkban élő örmény, görög, német, szerb, lengyel és magyar nemzetiségű színésznők tapasztalatai, szövegei alapján készült előadásnak a fesztiválon lesz az ősbemutatója. A próbák – két másik előadáshoz hasonlóan – a szerb színházban folynak. Az előadások döntő többsége az adott nemzetiség nyelvén szól majd, ez az össz nemzetiségi előadás kivétel: ők magyarul játszanak.

A Jelen/lét fesztiválnak a Nemzetiben csak a fele látható.

– Itt a profik lépnek fel. Az amatőr és alkalmi társulatok előadásai a Nagymező utcai Szerb Kulturális Központban láthatók. Itt játszanak a szlovének, az örmények, az ukránok, a roma társulatok. Mindenkit szeretettel várunk!

KORNIA ISTVÁN

a fesztivál részletes programja a havi másorban, az 53. oldalon

Szigorúan tilos! (szlovák Cervinus Teátrum)

Társkereső (Vertigo Szlovák Színház)

BÁNK-MISSZIÓ

Tantermi előadás színinövendékekkel

A *Bánk bán* nem könnyű darab. Játsszani, rendezni és tanítani is nehéz. Minden tanár tudja, milyen fontos volna átadni diákoknak mindazt, amit Katona József, ez a 19. századi nagy és magányos írónk emberről és hatalomról, szerelemről és hazaszeretetről, hűségről és árulásról, a politika természetrajzáról és a bosszúállás helyett a kegyelem gyakorlásáról olyan pontosan és elképesztő láttató erővel megírt a *Bánk bán*ban.

Én is tanítottam középiskolában, és tudom, milyen kihívást jelent akár a legnagyobb remekmű is mint tananyag. Nem is az a nehéz, hogy „megtanítsuk” a diákoknak a művet. Hanem az, hogy „megérezzessük”. Hogy velük is megtörténhessen az, amiért egy műalkotás megszületik: a katarzis. Hogy segítsünk nekik abban, hogy regényekben, versekben, színdarabokban, filmekben gyönyörködni tudó, azokat élvezni, habzsolni, falni akaró emberekké váljanak. Akik számára a művészet nem kötelező tananyag, hanem szükséglet, élvezet és szórakozás. Akik a műalkotásokon keresztül saját életük kérdéseire kereshetik a választ.

Nagy segítség lett volna akkor nekem ott abban az osztályban, a nagymuzsalyi iskola tanáráként (akkoriban még előtte álltam a rendezői tanulmányaimnak), ha egy ilyen tantermi előadást hívhatok segítségül. Hogy ott „élőben”, előttünk születhetett volna meg *Bánk bán*, Melinda, Gertrudis, Ottó, Biberach és Endre király igazsága. Most van egy ilyen előadás: a címe *Bánk bán misszió*.

Verebes Ernő, a Nemzeti Színház fődramaturgia elkészítette a dráma mintegy 60 perces, tanteremben bemutatható verzióját. Az öt felvonásos szerkezetet megőriztük, nem marad ki egyetlen szereplő és egyetlen történetzál sem. Könnyítettünk Katona nyelvezetén, és felidéződik a kor is, amiben a dráma eredeti hősei éltek.

Az előadás a Nemzeti Színházban 2017 szeptemberében bemutatott „nagy *Bánk bán*” nyomán készült. Abban az előadásban a Kapos-

vári Egyetem Cserhalmi György által vezetett osztályának tagjai játszottak kisebb szerepekben. A „missziós” verzióban ők a főszereplők, ők játsszák, zenélik, mesélik el Katona művét. Olyan fiatal felnőttekről van szó, akik csupán pár évvel idősebbek a még iskolapadban ülő közönségüknél. Játsszók és nézők így együtt indulnak felfedezni egy remekművet. A kötelező olvasmány unalma és kényszere helyett színházi élményt kívánunk nyújtani az osztályteremben.

VIDNYÁNSZKY ATTILA

Bánk-misszió

Katona József műve alapján írta Verebes Ernő

Játsszák a Kaposvári Egyetem Rippl-Rónai Intézet III. éves színművész hallgatói:

Bank bán – KOCSIS GÁBOR ■ Petúr bán – SZURCSÍK ÁDÁM ■ Tiborc – BÖLKÉNY BALÁZS ■ Biberach – KISARI ZALÁN ■ Ottó – KOVÁCS S. JÓZSEF ■ Mikhál – VARGA-HUSZTI MÁTÉ ■ Simon – KARÁCSONY GERGELY ■ Melinda – SZÁSZ JÚLIA ■ Gertrudis – HERMÁNYI MARIANN ■ Izidóra – KOVÁCS PANKA ■ II. Endre – KARÁCSONY GERELY ■ Narrátor – CSEKE LILLA CSENGE

Osztályfőnök: CSERHALMI GYÖRGY

Rendező: VIDNYÁNSZKY ATTILA

A tantermi előadással kapcsolatos információk: agnes.szabo@nemzetiszhaz.hu

Nyikolaj Gogol:

Egy őrült naplója

Fordította, színpadra alkalmazta és

Akszentyij Ivanovics Popriscsint alakítja: KATKÓ FERENC

díszlet: Székely László // Jelmez: Jánoskúti Mária //

Koreográfus: Preisinger Éva

rendező: KÖLLŐ MIKLÓS

mikor? hol?

március 4. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

EGY ŐRÜLT NAPLÓJA

Gogol tragikomikus látomása Katkó Ferenc előadásában

Álmok és víziók, melyek nevetségessé válnak a nappal kiábrándító valóságában. Az élet ésszerűtlenségek halmaza, amelyben a rögeszme mint valóság tükröződik. A történet hőse őrült – egy őrült világban. Gogol tragikomikus látomásában zseniális pontossággal tárja elénk a téboly felé haladó, elnyomott, a kitörés esélye nélküli, reménytelenül szerelmes ember kórtörténetét, mely mélyen megrendítő, emberi.

Gogol „címzetes fogalmazója” általában a kisember sztereotípiájaként jelenik meg a színpadon: vékony alkatú, karikás szemű, törekény színészek bújtak Popriscsin bőrébe, megelőlegezve a részvétet, a karakter hitelességét. Katkó Ferenc nem tartozik ebbe a kategóriába. Sőt! Erőteltjes, robusztus, igen szuggesztív személyiség. Ebben az előadásban, nem egy álmodozó, eleve bukásra ítélt szürke csinovnyik az áldozat, itt egy életerős figura törik meg. A skizofrénia kiváltotta hatalmi téboly árnyéka messzire nyúlik majd a történelem folyamán – mondja a rendező, Köllő Miklós.

A remekművek sajátossága, hogy minduntalan újjászületnek. Ez a „főnixtulajdonság” a rejtett dimenzióknak köszönhető. Koronként változik az alkotók életérzése, más és más rétegek kapnak új értelmezést, más hangsúlyok kerülnek reflektorfénybe. A darab nappal, vagy éjszaka játszódik? Ha nappal, a világ őrült meg, ha éjjel, egy elborult

elme szüleménye a mű. Szeretjük, sajnáljuk, áldozatnak tekintjük Popriscsint, vagy félünk tőle, esetleg nevetünk rajta? A szürke kispolgár metamorfózisa, aki trónra tör? Felrémlik a 20. század személyiség-sérültjeinek hatalmi tébolya? – sorolja a rendező, aki szerint az előadás nem csupán egy kóresetet kíván színre vinni.

– Gogol pontos klinikai kórképet állít fel. A psziché apró rezdülései és a szeszélyes, váratlan, látszólag illogikus kitérések nagyon is „logikus” rendszerben vezetnek a hatalmi téboly felé. A hatásmechanizmus kiszámítása igen kényes, patikamérleg pontosságot követel. Egy megnyomorított kisember hatalomra törését többszörösen megszenvedte már az emberiség a történelem folyamán. Sosztakovics is segítségemre sietett, akinek korai, abszurd, fanyar hangszerelésű darabjai nem csupán aláfestő, hangulati szerepet kaptak, de beépülve a látomásba, egy-egy színes dramaturgiai rendszert hoztak létre.

MÁRAI ÉS EURIPIDÉSZ

Két klasszikus remekmű a marosvásárhelyi Spectrum Színházból

2014 decemberében nyílt meg Marosvásárhelyen a Spectrum Színház, amely alternatívként határozza meg magát, értve ezalatt, hogy a megszokottól eltérő, egyedi, eredeti és független. A Spectrum célkitűzése, hogy teret biztosítson a szabad művészi kibontakozásnak és kísérletezésnek; küldetése pedig, hogy olyan fórummá váljon, amely fölmutatja korunk aktuális társadalmi problémáit, és lehetséges megoldásokat is kínál.

Az idei évad műsorán a Nemzetibe látogató Márai- és Euripidész-mű szerepel, és bemutatásra vár Gene Stone-Ray Cooney *Miért nem marad reggelire?* című bohózata (rendező: Kovács Levente), valamint Jean Genet-től a *Cselédek* (rendező: Török Viola). Az idén közös produkcióra is készülnek a budapesti Nemzeti Színházzal: Petőfi drámatörredékét, a *Tigris és hiénát* Vidnyánszky Attila rendezi.

Kárp György, Tatai Sándor

A GYERTYÁK CSONKIG ÉGNEK

Egy térben régi tárgyak és zenék között ül két öregember, a tábornok és a százados. Henrik és Konrád. Gyerekkoruk óta minden összeköti őket: iskola, hadsereg, szerelem.

Az előadás origója egy hol volt, hol nem volt szerelem. A nő neve Krisztina. Két férfi, Henrik és Konrád imádják őt egy életen keresztül. Két vulkán okád tüzet, a nyugalom látszólagos.

Henrikben és Konrádban egyazon hófokon lángol a szenvedély több, mint negyven éve. Néha sutognak, néha ordítanak egymásra. Pattanásig feszül a húr, majdnem eljutnak a fizikai összecsapásig.

Már csak a két öreg katona ballag át egy zöldellő mezőn. A gyönyörű zöld fű alatt taposóaknak rejtőzködnék. Nekem, mint rendezőnek nincs egyéb dolgom, mint ezeket a taposóaknákat megtalálni, és meggyőzni a két színészt, hogy lépjenek rájuk bátran. Fölrepülnek a csillagokba, aztán vissza a földre. Mintha szerelmesek lennének. Azok.

KINCSES ELEMÉR, rendező

Márai Sándor

A gyertyák csonkig égnek

Henrik – TATAI SÁNDOR I Nini – MÓZES ERZSÉBET I Konrád – KÁRP GYÖRGY I Krisztina – MÁRTON EMŐKE-KATINKA

Színpadra alkalmazta: Pozsgai Zsolt // Díszlet, jelmez: Takács Tímea // Hang-, fénytechnika: Incze Róbert

Rendező: KINCSES ELEMÉR

mikor? hol?

március 27. – 16 óra • Kaszás Attila Terem

Az előadás hossza: 1 óra 45 perc | korhatár nélkül megtekinthető

Euripidész

Médeia

Médeia – MÁRTON EMŐKE-KATINKA I Dajka – SZÁSZ ANNA I Iáson – KORPOS ANDRÁS I Kréon – KÁRP GYÖRGY I Aigeusz – TATAI SÁNDOR

Fordította: Rakovszky Zsuzsa // Zene: Kelemen László // Jelmez: Takács Tímea // Fény-, hangtechnika: Incze Róbert

Rendező: TÖRÖK VIOLA

mikor? hol?

március 27. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

Előadás hossza: 55 perc | korhatár nélkül megtekinthető

MÉDEIA

„A szent folyók vize visszafelé folyik / minden igazság a visszájára fordult / nem tisztelik az esküt s az isteneket sem / az erkölcs nincs már köztünk – visszaszállt az égbe” – szól az előadás mottója.

Médeia alakjával kapcsolatban elsöre az a gondolat merül fel, hogy kegyetlen. Olyannyira uralja és elvakítja a pusztító szenvedély, hogy saját gyermekei meggyilkolására vetemedik. Euripidész 431-ben bemutatott drámájával készült második bemutatójára a 2017/18-as évadban a marosvásárhelyi Spectrum Színház. A drámairodalom legtöbbször feldolgozott története, a legtöbbet vitatott hősnője ihlette meg Török Viola rendezőt, aki a premier előtti sajtótájékoztatón beszélt az új előadásról.

A darab legújabb fordítását, Rakovszky Zsuzsa magyar szövegét használták, amely a korábbiaknál könnyebb, mai szöveg. Újraértelmezték Euripidész drámáját, eltekintettek a sablonoktól, amelyek szörnyetegnek, csak a szenvedélyének élő, azért mindent feláldozó gyermekgyilkos asszonynak minősítettek Médeiót. A Spectrum Színház produkciója ítékezés helyett sorra felteszi azokat a kérdéseket, amelyeket a mű alaptörténete – tulajdonképpen egy szerelmi csalódás – vet föl. Médeia olyan nő, aki szembeszáll a világgal, aki nem találta

meg az igazságát sem a földi, sem az égi hatalmasoknál, ezért saját maga harcolt azért, a saját fegyvereivel. Amikor az istenekhez fordul. Médeia komplex figura, de nem bestia.

– Médeia más, mint a többiek. És aki más – akár kultúrájában, akár viselkedésében –, az kevésbé talál befogadásra a többség részéről. Abban az esetben igen, ha feladja önmagát. Médeia azonban ragaszkodik saját identitásához, igazságához. Pedig egyszerűbb volna számra, ha elfogadná azt, hogy ugyanolyanná váljon mint a többség, ha beolvadna a tömegbe, ha engedné, hogy beskatulyázzák, ha a törvények és előírások szerint élne. Egy nő a mai világban is mindig idegen marad, hiszen nem úgy él, ahogy azt „elvárják” tőle, hanem a saját törvényei szerint, a saját igazát keresve.

– Vannak történetek, amelyekre soha nem derül fény, és úgy érzem – mondja Török Viola –, hogy Euripidész hagyott nekünk egy kiskaput. Ez pedig a titok, amelyet máig sem tudunk: az, hogy Médeia valóban megölte-e a gyerekeit vagy sem. Ez a hősnő szemszögéből méltányos: a világ nem érdemli meg, hogy felfedje ezt a titkot. A mi feldolgozásunkban Médeióból nem gyilkos szörnyeteg lesz...

Médeia – Márton Emőke-Katinka

„a színházban, a már szerződött színészként hivatalban töltött első este lehangoló: egy vaslemezt kell ráznia, furkósbottal ágyúdörgést utánozva puffolni a fapadot, s hamar rádöbrent, hogy a színészet és a színház kívülről szebbnek látszott, mint amilyen a valóságban belülről.”

Szigethy Gábor

Oda és vissza: Arany János és a színház

Az 1790 után következő évtizedekben később jeles íróink közül kamaszfejjel sokan színésznek álltak. *Delektáns aktor*, azaz örömszínész volt a szomorú sorsú drámaíró, Katona József, az Amerikát bebarangolt, elsovadt tehetségű útirajzíró, Bölöni Farkas Sándor, a kalandos életű színműíró és orvos, Hugó Károly, aki drámák és operák egyszemélyes előadásával kísérletezett. A nagyratörő álmokat dédelgető, fiatal Kazinczy Ferenc ott forgolódott az Első Magyar Játárszínházi Társaság alakuló összejevetelein, bár ő nem mint aktor kívánta megkeresni mindennapi kenyerét. Színészkedett ideig-óráig Kisfaludy Károly, és Sándor bátyja nevéhez kapcsolódik a kalandos körülmények között létrejött balatonfüredi színház gyászos története. Csokonai Vitéz Mihály vissza-visszatérő álma a színház, s ha máshol nem lehetett, hát falun, Csurgón, iskolai ünnepségen, a kor és helyzet kínálta „alkalmatosságok” idején játszott színházat diákjaival.

Petőfi Sándor – néhány évvel később lesz Arany János szívbeli jóbarátja – színészkedett Pesten, Fehérváron, Kecskeméten, „művész és költő” akart lenni, s utoljára már mint hírneves poéta lépett színpadra Pesten, a Nemzeti Színházban 1844. október 10-én. (Fedje fellépését jótékony homály!)

De mindannyian korán abbahagyják a színészkedést, riadtan, elkecseregetten vagy kijózanodva menekülnek a színházból, a kínos-keserves vándorélet gyakorta éhkoppal járó bizonytalanságából.

A 19. század első évtizedeiben a Habsburg Birodalomba *betagolt* Magyar Királyságban a színház – korábban *játszókészítő hely*, gyakorta *teátrum* – mindenekelőtt hazafias és nem művészi intézmény. A színház – hazánkban csak 1844-ben lett hivatalos államnyelv a magyar – minden magyar néző számára a nyelv hittérítő temploma, a Béccsel szembeni politikai ellenállását rejtve vagy nyíltan vállalkozó gyülekezőhelye, a polgárosulni akarók örömforrása találkozóhelye.

Arany Jánost, a debreceni diákot azonban nem az anyanyelvén szólni akarás, nem hazafias álmok, nem a polgári eszmék iránti rajongás kormányozták a színészet felé. Béklyónak érezte a kollégium kiüttalan tanóra- és tantárgylabirintusát, szabadulni akart. Művészalmodok hévítették, festő akart lenni, majd szobrokat kezdett farigcsálni. Színészként – *nézőként* érezte így – szelleme, tehetsége még inkább szabadon szárnyalhatna. Elhagyta az iskolát és színésznek állt.

fénykép: PIM

Néhány hónapos kalandos vándorszínész élet után Arany János is menekült, s éhesen, üres zsebbel, bűnbánó fiúként gyalogolt haza szülőfalujába, szüleihez, Nagyszalontára.

Sok időnek kellett elmúlnia, amikor Arany János már fanyar derűvel, múltat idéző költői szóval tudta és merete versbe foglalni ifjúkora keserű kalandjait.

A *Bolond Istók* Második éneke majd' negyedszázaddal később követte az Első éneket, s hangulatában, tartalmában szinte semmi nem kapcsolja egybe, eggyé a töredékben maradt mű két elkészült részletét. A költő 1873-ban érezte úgy, hogy az 1850-ben félbehagyott történetet – *Bolond Istók bekukkant Debrecenbe* – befejezi, s Istók maszkját arca elé illesztve meséli el hajdani színészetének színeit s visszasságait.

Ábrándozó ifjú volt Bolond Istók (Arany János), s mert *nála jobb színházjáró diák úgy sincs*, látva, hogy elcsapott iskolatársai színésznek álltak, a dicső pályán kívánta sikeresen követni őket. Az ifjú Arany János azonban sem elcsapott, sem megszökött diák nem akarván lenni, tanáraitól kért ajánlólevelet, s azt felmutatva jelentkezett aktornak a városban tanyázó színésztársulat igazgatójánál. Arany hangsúlyozza, hogy Istók *csak bolond volt – de nem ostoba*, ám nem Istókra, hanem az ifjú Arany Jánosra jellemző, hogy színésznek tanári ajánlólevéllel jelentkezik a vándor trupp igazgatójánál. Ez bizony „ostobaság” valójában, s inkább mosolygató naivitás, mintsem bolondéria.

Az éjjel-nappal könyveket bújó, szenvedélyes olvasó Aranyt a drámairodalom vonzza a színház felé. Képzeteiben az olvasott drámák, tragédiák, komédiák valamennyi szerepét eljátszsa, megeleveníti, elképzeli. De a színházban, a már szerződött színészként *hivatalban* töltött első este lehangoló: egy vaslemezt kell ráznia – *Zajjal rendíti, mint Zeus az eget* –, furkósbottal ágyúdörgést utánozva puffolni a fapadot, s hamar rádöbrent, hogy a színészet és a színház kívülről szebbnek látszott, mint amilyen a valóságban belülről. A díszletek, *Erdő, terem, kulisszák, kurtinák / Mind léc, papír, vászon, kötel...*, s a szerepek, amelyek Istóknak jutnak, elszomorítóan parányiak. *Értem!, Befogtak., Tessék: a botot...*

S amikor végre tizenöt soros „nagy” szerepet osztanak rá, s néhány percig önfeláldozóan szónokolhat a színpadon (jutalma végre: taps!), más-

nap magához hívhatja a rendező, s fitogtatva szakmai tudását, vállon veregeti és kioktatja.

*

A magyar nyelv varázslómesterét – visszaemlékezve ifjúkorára – 1873-ban elborzasztja a hajdani színjátszásban uralkodó torz hanglegjtés, szófacsaró, magyartalan hangsúlyozás. Nyolc sorban kiábrándítóan pontos képet fest arról a régi, hősleg színjátszásról, amelyben nem csoda, ha a színésztrupp nagyhatalmú mindentudója Arany Jánosnak nem talált szerepet. S az is egyértelmű: miért érezte a költő úgy, hogy e pályáról menekülnie kell.

*Másnap korán bivatja a régisseur:
„Jól van, barátom; tudta szerepét,
De mondja fel csak, kezdje újra, többször –
No lássa, hogy az accentusba vét;
»Ke-gyelmes herceg!« így halkán először;
Ott hangsúlyozza gyel, a közepét.
»Ke-gyelmes« érti hát már...? nem »ke-gyelmes.«
Maga nem kap rollét, ha nem figyelmes.*

Próbálni, gyakorolni, új szerepet tanulni ritkán hajlandók az életformájukba, százszor játszott szerepeikbe beleszokott, belezüllött aktorok. Kártya, fecsegés, dohány, *serkancsó* – telik-múlik a nap, és este,

bár a teátrumban tolong a nép, nincs bevétel, a kassza üres, mert a néző, aki helyét elfoglalja, mind *szabadjegyes*. Ki ezt, ki azt, függőnyt, kelléket, bútort, a színpadépítéshez deszkát, szeget, világítani gyertyát adott – s ezért a belépőjegyért nem kell fizetnie. Hó végén aztán a társulat számára kiderül: nincs *proporcio*, azaz a kialakított fizetségnek tizede-huszada jut csak az éhenkórász színészeknek.

*Úgyhogy szerencsés, aki, kóstolónak,
Igért forintból krajcárt is kapott;
Díj száz forint: „aránylag” őt telik:
Nem csuda, hogy adós lett mind, fülig.*

S mindezt Istók hónapokig tűri, elviseli, tudomásul veszi, mert üres gyomorral *zseb-Horác* kötetét olvasgatja és a színésszpályán sikeres jövőről álmodik.

Klárcsi kisasszony – bővérű, rakoncátlan természetű ifjú színésznő – ruhás batyujával hátba vágja az üres gyomorral álldogálva darvadozó Istókot, és rátestálva terhét, kéri, kísérje őt *Bolond úr* haza. Elindulnak és Bolond Istók-Arany János lelkesen Kisfaludy drámájából szaval a bájaiért csodált kisasszonynak, meghódítani akarván a szép, de butácska színésznőt.

Negyven év távlatából idézi meg Arany János a bohózathangulatú pillanatot, amelyben megszületett benne az elhatározás: életre szólóan hátat fordít színészeknek, színháznak, színjátszásnak. Merthogy a csi-

Arany János teátristaként – jelenet az Akinek az ég alatt már senkije sincsen című előadásból (Csokonai Színház, 2017, rendező: ifj. Vidnyánszky Attila) | fotó: Máthé András

A Nemzeti színész-sztárja, Nagy Imre Hamletként 1873-ban – már Arany fordítását mondta | forrás: OSZK Színháztörténeti Tár

nos Klárcsi kisasszony egyszobányi, ablaktalan lakása ajtaja előtt – számára ennél mi sem természetesebb – súgva hajlékába és ágyába hívja a megszeppent, szerelmes ifjú aktort. Arany János – *Késő van, instálom!* – visszaretten a koránjött, váratlan pásztorórától, mert *Istók az olcsó kegyet / Megútálá – mint borban a legyet.*

Másnap reggel örökre véget ért Arany János színészelete.

Költői életművében – a *Bolond Istók* aggastyán korában született Második énekén kívül – ködfoltnyi nyoma sincs annak, hogy valaha vándorszínészként álmódott magának izgalmas, tartalmas életpályát. (*Vándor cipő* című időskori költeménye, amely 1877. augusztus 11-én született, hajdani kalandos hazavándorlásának elbeszélése, ám a költő hallgat arról: pályaelhagyó vándorszínész ballag étlen-szomjan, árkon-bokron át hazafelé.)

A színház számára örökre múltidő. Ám a dráma mint műfaj, az egyéniségek, indulatok, személyiségek végletekig kielezett viadala a költőt egész életében foglalkoztatta, és a balladák legtöbbször valóban *tragédia dalban elbeszélve.*

Csak Arany János életműve elmélyült ismerőinek szúr szemet, hogy a *Bolond Istók* Második énekének 86. versszakában a költő keserű-rosszkedvűen arról ír:

*Igy eljutánk a kis tiszabáti
Városba, mely kíván komédiát,
Hol a színészetnek nemes baráti
Böven tenyésznek, a csizmadiák;
Semeltek csarnokot, melyben a táti
Nappal csizmát árul, este DIÁT –
ROM tartatik, mint akkoron nevezték:
Utile a nap, dulcis-ok az esték.*

Az 1850-ben született *Írószobám* című költeményben a költői munka erkölcsi és pénzügyi reménytelenségéről kesergő Arany János írószobája, ahol *pusztítja a papirost* – keserű múltat idéző költői emlék –, valaha *csizmadia műhely volt*. Alig tíz évvel a történetek után még nagyon fáj a nappal csizmadia műhely (*Hasznos a nap*), este színház (*édesek az esték*) emléke. 1873-ban mindez már keserűes múltidézés: valaha, régen, a költő – aki ekkor már a Magyar Tudományos Akadémia köztisztviselőjében álló főtitkára – vándorszínész korában volt egy tiszabáti kisvárosban, főterén egy csarnok, amelyben a jó szándékú mesteremberek vevőiknek nappal csizmát árultak, s a szórakozni vágyó nézőknek este komédiákat játszhattak az igyekvő aktorok.

Riedl Frigyes több mint száz évvel ezelőtti pengeéles ítélete: „Arany összetévesztette a színészetet a költészettel.” Arany számára a *dráma*: költészet. Ifjúkora elmúltával a *színház*: felejtésre ítélt emlék. Két *ap-róság* az általa szerkesztett Koszorúból, mindkettő azt bizonyítja: az 1860-as években Arany János érzelm- és gondolatvilágában a színház felejteni akart, de nem felejthető múlt idő. „Hír szerint a Nemzeti Színházban nemsokára (csakhogy ez a mi árva intézetünknel igen nyúlós határidő) egy történeti dráma kerülne padra: *Csák* Szathmáry Károlytól. „Fölkele Csák...” mondja Vörösmarty. No, majd meglátjuk: *fölkel-e Csák?*”

Látlelet: a már nyűgnek érzett nagykörösi tanárságból pest-budai igazgatói rangra (Kisfaludy Társaság) emelkedett Arany János nem bízik a színházi emberek szavahihetőségében.

Nem sokkal később: „A Nemzeti Színház igazgatósága ez intézet csekélyebb fizetésű tagjait a terhes uzsorától megmenteni óhajtván, egy tartalék pénztár alapítását határozta el, melyből az alsóbb rendű tagok részletes törlesztés mellett, 6-os kamatra kölcsönt vehessenek, s ezáltal sorsuk tűrhetőbbé váljon. Dicséretreméltó intézkedés.”

Valaha ő is *alsóbb rendű tag* volt a városról városra, faluról falura vándorló színészkompániában, s most örömmel nyugtázza: a színház igazgatósága immár gondoskodik a kispénzű, mindig lyukas zsebű, hírnévre nem vergődött színészekről is.

Arany János életében felejtésre ítélt múlt idő a *színház*, de irodalmi élmény, szellemi izgalom és mindennapi munka a *dráma*. Elemző, terjedelmes, bölcs tanulmányt ír a *Bánk bánról*, *Az ember tragédiája* szövegéből aprólékos, szorgos munkával kigyomlálja a helyesírási és verstani hibákat, befejezi évek óta készülő Shakespeare-fordításait. A *Szentivánéji álm* akkor nagyon sikeresnek számító bemutatóját követően (1864 áprilisától decemberig tizenegy alkalommal kerül színre a Nemzeti Színházban) Radnótfay Sámuel, a színház intendánsa 1866

40.

Ophelia, rád nézve azt ohajtóm,
Sohasigod lesz legyen a boldog ok
Hogy Hamlet így ravast; remélem, így
Elhuny a jó lelkű vihara,
Mindenkiértük keserűsége.

Oph. Ugy legyen, anyanyom! [Királyné el.]

Pol. Járkálj te, anyanyom, itt. – Félve, ha leszik,
Elbámultam. – Te meg olvas a könyvből: [Ophelia'hoz.]
Látok a fértelme foglalkoztat,
Mint vagy magadban. – Nem kiába mondják –
Sok példát van rá – hogy ajtások arccal,
Kegyes gyökövel, becsükközve,
Maga az ördögöt.

Nir. [Félve.] Nagyon igaz:
Mint sárga páddal lehet a becsü! –
A postell nima-kep nem undokabb
Ahogy képest, mint kenik-fenik,
Mint stornyú keskeny képió stavyamhoz.
Oh mily nehéz ké!

Pol. Hallom lépseit:
Vonaljunk hátra, félre, sram.
[Király és POLONIUS el.]

Hamlet jr.

Ham. A lét, vagy a nem-lét kérdése ez. [szól]
Akkor, mindenben a létet, ha léte
Bármilyen minden nyugat s nyilat;
Vagy ha kiváltképpen, fájdalom ellen
S fleggyant magadva egyet vel neki?
Még aludni, – elszunyadni, – semmi több;
Vagy alom alatt, eldögörni mind
A jó kisorvót, a test eredendőt,
Természetes rázkódásait, –
Oly érel, mint ohajtás a kegyes.
Még aludni, – elszunyadni, – és aludni!
Talan aludni: – Ez a bökkenő:
Mert hogy mi almok jönnek a halálban
Ha majd leváratuk mind a földi bört,
Ex viresdobbant. E megmondás az
Már a nyomorú oly korra állott:
Mert ki viselni a kor gúny- csapát,
Zsarnok borsuját, gögös ember delyfét,
Látta szerelmé kinyát, pör-halasztást,
A hivatalnak parancsait,
S mind a rugót, melyet miltatlanok
Bántalmaztak a léte érdemét,
Ha nyugalmukba küldhetné magát
Egy puszta főrrel? – Ki fordassa a csokort,
Szadva, nyögve éle fátadalmán,
Ha veltégekünk egy haláludni.

Arany Hamletje

„Mint hogy lesz, sőt már van is olyan magyar Hamlet, mely az eredetihez méltó, az t.i., melyet Arany János fordított; remélhető, hogy a Nemzeti Színház igazgatósága annak megszerzésével sietni fog” – írta 1866-ban a Pesti Napló. Addig a Nemzetiben Vajda Péter fordításában játszották Shakespeare művét. Az Arany-fordítás premierje 1868. március 6-án volt, és ma már mulatságosan hangzik egynémely korabeli kritika: a Hamlet „Arany János művészi, de színpad szavalásra teljesen alkalmatlan fordítása szerint holnap adatik a nemz. színházban.” (Magyar Újság) „A fordítás sok helyen gyönyörű, néhol azonban a közbeszúrt mondatok, a zavart szórend (...) a könnyű megértést igen nehezíti.” (Fővárosi lapok) Magyarország és a Nagyvilág szerint a mű az „Arany-féle gyönyörű, de memorizálásra rendkívül alkalmatlan fordításban” került színre. A Pesti Napló szerint: Arany Hamletje „magasan fölül áll a megszokott színpad nyelven, ha nem is »alkalmatlan szavalásra«”.

„Lét vagy nem-lét kérdése ez” – szól Arany fordításában Hamlet monológja a 3. felvonásból. A lap alján maga ajánlja Vajda Péter korábbi megoldását: „Lehet a szokottabb sor: Lenni vagy nem lenni stb.” (MTA Kézirattár, K 507.)

telén levélben sürgeti Arany Jánost, adná át *kiszerepezésre* a Hamlet magyar szövegét.

1867. július 28.: a király szentesíti az 1867:XII. törvénykikötést, a kiegészítés hatvankilenc paragrafusból álló törvényét.

Arany János ezt követően tíz évig hallgat. A főtákar-hivatalnok éjt nappallá téve dolgozik, a költő éjjel, nappal néma.

Barátai előtt titkoltan, a maga öröme 1871 és 1874 között magyar nyelvre fordítja Arisztophanész összes komédiáját. A szemérmes, lelke titkait gondosan őrző, *fájvirág* költő a szemérmes, szabad szájú, nyersen szokimondó görög vígjátékíró műveit szólaltatja meg magyarul.

Hogyan? Remekül.

Miért? Erre sokan sokféleképpen válaszoltak.

Igaza van Keresztury Dezsőnek: „Arany fordításai nem is a színpad számára készültek. Magánidőtöltésül hívta létre őket.” A görög szöveget fordító magyar költő pillanatig nem törekedett arra, hogy *színpadon* előadható fordítást készítsen. Számára Arisztophanész vígjátékai klasszikus irodalmi remekművek: *olvasmányok* – s a szöveg pontos

megértéséhez a tudnivalókat sok-sok tudós lábjegyzetben illesztette fordításához.

De amit életében átél az ember, nem múlik el nyomtalanul. Élete utolsó éveiben született verse, *Az agg színész*, Arany János sóhajtásnyi visszapiantása.

Még egy pár jelenet! s a függöny aláfol.

A lámpa kialszik, taps és füty elhallgat;

„Még egy pár jelenet! – s vége. Azután – oly

Néptelen, rideg, bús lesz a deszkaalkat.

A nézők csoportja hazaszéled innét,

Egykedvűn felejtí mosohát vagy könnyét,

És a hosszú dráma, melyben színre lépék,

A nagyjátékrendből ki lesz hagyva, végkép.

A színház rövid színjáték Arany János életében. *A hosszú dráma* – az élete.

NEMZETI KAMARA SZÍNHÁZ

ANDRÁSSY-ÚT 69. TELEFON: 11-20-11.

ÚJ BETANULÁSSAL

Vasárnap, 1939 május 14-én, délelőtt 11 órakor először, kedden 1939 május 16-án másodszor, csütörtökön 1939 május 18-án harmadszor, este 8 órai kezdettel:

AZ EMBER TRAGÉDIÁJA

Dramai költemény három részben. Írta: MADÁCH IMRE.

Ádám Abonyi Géza | Éva Lukács Margit | Lúdfér Kovács Károly

A TÖBBI SZEREPEKET JÁTSSZÁK:

Apáthy Imre, Baksa Soós László, Bacsay Lajos, Gobbi Hilda, Ihász László, Kenessey Ferenc, Mekiáry Zoltán, Nyerges Ferenc, Ónodi Ákos, Pethes Sándor, Rubinyi Tibor, Szabó Sándor, Tassi András, Ujlaky László, Zádor Gyöngyi.

Rendező: Dr. NÉMETH ANTAL.

A színpadot tervezte és festette: viski Balás László. A szoborművek Jálts Ernő és Erdel Dezső alkotásai.

Jelmestervező: Nagyajtay P. Teréz.

A kísérezőnét fuvola-négyesre (fuvola, hegedű, viola, cselló) szerzette: Dávid Gyula.

A KÉPEK SORRENDJE:

ELSŐ RÉSZ:

1. A menny.
2. Paradicsom.
3. Paradicsomon kívül.
4. Egyiptom:
 - a) „Mijjók egy miatt.”
 - b) „Pár ezredév guláidat el-
ássa.”
5. Athén:
 - a) „Enyészsen az egyén, ha él
a köz.”
 - b) „Egyedül én voltam a bo-
lond, híven, hogy ilyen nép-
nek kell szabadság.”
6. Róma:
 - a) „... kacagva nézem más
erényeit, más kinjalt, csak
éveket kívánva.”
 - b) „El fogsz pusztulni korsull
nemzedék...”

Az első rész időtartama 60 perc.

SZÜNET.

MÁSODIK RÉSZ:

7. Bizánc:
 - a) „... Istennek dicsőség...”
 - b) „Isten dicsére embert áldo-
zának.”
8. Prága:
 - a) „Mozogjon a világ, amint
akar.”
 - b) „Óh, jő e kor, mely...”
9. Párizs:
 - a) „Allons enfanis de la Patrie.”
 - b) „Egyenlőség, testvériség,
szabadság.”

A második rész időtartama 45 perc.

SZÜNET.

HARMADIK RÉSZ:

10. London:
 - a) „Zúg az élet tengerárja.”
 - b) „Mi már ma bémegy, hol-
nap felkel.”
11. Phalanster:
 - a) A tudósnál.
 - b) „A régi eszmék többé
nincsenek.”
12. Az űr.
13. Jégvidék.
14. Paradicsomon kívül.
15. A menny.

A harmadik rész időtartama 50 perc.

SZÜNET.

Az egyes részek között 12 perc szünet.

A május 14.-i első előadás előtt bevezető beszédet mond: Dr. NÉMETH ANTAL.

Az előadás és a felvonások megkezdése után a nézőtérre vezető ajtók zárva maradnak.

	Rendelési díj	Előzetes díj		Rendelési díj	Előzetes díj
Főhelyek oldal	6.-	4.-	Küllys IV-VI	5.-	3.-
„Közép	5.-	3.50	„VII-IX	4.-	2.50
Zenekarú I-III	7.-	4.-	„X-XI	3.-	1.50
Küllys I-III	6.-	3.00	Támlások I-II	2.-	1.-

Pénztári órák: d. e. 10-től d. u. 2-ig, (vasárnap d. u. 1-4-ig) illetve este 6 órától az előadás kezdetéig.
A pénztár jegyeket május 18-ig, csütörtökig bezárólag árult.

A TRAGÉDIA SZOLGÁLATÁBAN „Nemcsak jelképesen, átvitt értelemben, de konkrétan, közvetlenül is azt kell vallanom, hogy valójában három magyar klasszikus volt a színházi tudományokban vezetőm és mesterem: a színészi felfogás és játék terén a *Bánk bán*, a képzelet legköltoibb játéka a néha durván reális színpadra kényszerítő és az álmok szubtilitására szférájába emelő *Csongor és Tünde*, végül mindkettőt együtt képviselő, legnagyobb tanítómként a madáchi *Tragédia*” — olvasható Németh Antal visszaemlékezésében: *Egy emberöltő Az ember tragédiája szolgálatában*. A nagy és látványos előadás mellett elkészíti a mű kamaraszínházi változatát (ennek színlapját közöljük), színre viszi a frankfurti és a hamburgi Schauspielhausban, két rádiójátékot is rendez, filmet is készít Madáchról *Egy ember tragédiája* címmel. Nem valószínű, hogy a magyar, német, olasz koprodukcióban tervezett monumentális *Tragédia*-film, amelyben az összes magyar színész játszott volna, „hogy a film a korszak színházművészetének teljes enciklopédiája maradjon akkor is, amikor más szempontból talán elavul”.

Különféle politikai berendezkedések és rendszerváltások, forradalmak és háborús idők, szabad és békés korszakok alatt mindig kitüntetett szerepe volt a Nemzetinek. Története sok fordulattal kanyarog 1837 óta a Nemzeti Színház új épületének 2002-es megnyitásától egészen a mai napig. Hónapról hónapra jelentkező sorozatunkban ezt az utat járjuk végig.

nemzeti-történet | **hatodik rész**

150

15 ÉVES AZ ÚJ ÉPÜLET
180 ÉVES A NEMZETI SZÍNHÁZ

SZÍNPADI ILLÚZIÓ

Németh Antal színháza (1935–1944)

A Nemzeti Színház történetének jelentős időszaka volt a Németh Antal igazgatta kilenc esztendő 1935 és 1944 között. Mind a műsor, mind a színészet és a rendezés, mint a színházi vizualitás, de a nemzetközi kapcsolatok és sikerek szempontjából is fontos korszak volt ez, miközben ne felejtjük el: 1939-ben kitört a második világháború, és 1941 nyarán Magyarország is hadba lépett.

Siker és lendület

Németh Antalnak és munkatársainak sikerült, amit minden alkotó művész és gondolkodó szeretne: amire készült és fölkészült, amit elképzelt és megtervezett, azt közös erővel, tehetséggel és munkával létre tudták hozni. A magyar történelemben és színház-történetben addig (és azóta is) sokszor maradtak csonkán a vágyak, beteljesületlenül a tervek, elvesztek álmok és tehetségek. A Nemzeti Színházban sem minden sikerült viták nélkül, tökéletesen és maradéktalanul, s mégis irigyelhetjük a második háború előtti generációt azért, hogy a hosszú válságot követő művészi fölévelést, a Hevesi igazgatói érája utáni kis megtorpanást követően még nagyobb lendületre kaphatott, és lényegében mind Hevesi és a századkezdő nemzedék, mind a Trianon után indult új generáció színházi tervei és újításai megvalósulhattak.

Azután, persze, történelmi okokból, újabb fordulat következett, ám a Németh Antal színházában felnőtt színész- és rendezőgárda szakmailag olyan erős vérttel indult 1945 után a gyorsan változó új idők elé, hogy a Nemzeti megőrizhette színvonalát és hatóerejét.

A tudós igazgató

Mindössze 32 éves volt Németh Antal 1935-ben, amikor Hóman Bálint minisztertől megkapta kinevezését. Ez az aktus azonban nem csak emiatt volt különleges színház-történetünkben, hanem azért is, mert ez a kinevezés egyúttal szabad kezet is adott a fiatal és kiemelkedően tehetséges igazgatónak, hogy úgy építhesse föl társulatát, ahogyan a legjobbnak látja. Akár magán-színházi tagok szerződötésével is.

Ez időre a hazai színházi paletta a közönség minden rétege számára kínált már műsort, a színházművészet és a szórakoztatás széles skáláján mozgó előadások és intézmények közül választhatott a néző a fővárosban és a vidéki városokban, valamint az utazó társulatok útvonalain egyaránt. A Nemzeti (Hevesi Sándor által újonnan és újra) meghatározott feladata pedig elsősorban a minőség képviselője lett. Immár nem, vagy nem egyedül a „nemzeti” műsor, a „nemzeti” stílus, de a művészi alapon válogatott külföldi és hazai klasszikus és kortárs repertoár tekintetében. S még inkább a minőség volt a fő a színészetben, az előadások vizuális elemeiben, vagy éppen a rendezés sajátos jegyeiben megjelenő esztétikai és etikai színvonal terén: a művészi érték tradíciókon épülő korszerű megjelenítése lett a színház célja. A fiatal direktor pedig a (lapszámunk elején olvasható) programadó beszédében megfogalmazott célkitűzések tervszerű megvalósítására is képesnek mutatkozott – tehetsége nem egyszerűen a művészi alkotásban, de a tudósi gondolkodásban, a társulat építésében és vezetésében, a koncepciózus tanításban (valamint a társzművészetekben való tüpontos eligazodásban) is tetten érhető volt. S mindemellett Németh Antal határozottan képviselte a Nemzeti Színház elveit és művészi együttesét a színházat fönntartó – s ezért természetesen rendre politikai követelményeket, elvárásokat is támasztó – kormányzat előtt, időnként azzal szemben is.

Színház- és Nemzeti Színház-cszménye és működési gyakorlata a későbbi színházcsinálók és színházvezetők számára is (talán mindmáig szóló) példát adott.

Minőség-elv

A rendező-igazgató pontos tervekkel érkezett a Nemzeti élére. Tudta, hogy a legnagyobb hatást és eredményt úgy érheti el, ha a színjáték minden eleme a legmagasabb minőséget képviseli – a szövegtől (az irodalmi drámától) a díszlet és a jelmez egységes megjelenésén át az organikus zenei elemekig, a rendezés korszerű koncepciójától a hiteles színészi alakításokig. A minőségelv egész pályáján és életén át kísérte Németh Antal működését.

BALOGH GÉZA
NÉMETH ANTAL SZÍNHÁZA

Életút és pályakép
történelmi keretben

NEMZETI SZÍNHÁZ KISKÖNYVTÁRA

Ellenszélben kitaszítottként

A Nemzeti Színház Kiskönyvtárának 2015-ben megjelent második kötete érdekes és olvasmányos formában ismerteti meg az olvasót Németh Antal életének történetével, színházelméleti, pedagógiai és gyakorlati színházi munkásságával. A 20. század első felének jelentős magyar színházi rendezői között alig akad olyan, akinek teljes pályáivet sikerült bejárnia. Németh Antal sorsa annyiban tragikusabb a többiekénél, hogy két totalitárius politikai rendszerben próbált független művész maradni. Mindkét rendszer kegyetlenül megbüntette. Balogh Géza életrajza bemutatja e sokszínű, fordulatokban gazdag pályát törekvéseit, sikereit, kudarcait, és a kort, amelyben a Nemzeti Színház nagyhatású igazgatója és rendezője élt, harcolt és alkotott.

S az általa szervezett társulat megfelelt a kívánalmainak és a kihívásoknak. (Aki valamilyen okból mégsem, az egyenes és következetes választ kapott, mint például Szelezky Zita, aki 1941-ben visszautasította a németországi turnéra induló Csongor és Tünde női főszerepét, minek következtében Németh Antal fegyelmi úton távolította el a közönségkedvenc sztárt a Nemzetiből.)

A rendezőnek „nemcsak összekötő kapocsá kell lennie az időtlen irodalmi mű, valamint a kortól determinált közönség, színész és színpad között, hanem a szó szoros értelmében alkotó művésszé, kinek kezében csupán anyag az irodalmi mű lelke és szórubája, a színész teste és hangbéli adottságai, a színpad építészeti, festői és plasztikai lehetőségei, de anyag tulajdonképpen a közönség is, amelynek lelkéből formálja meg, bírja életre a rendelkezésére álló alakító eszközökkel művészi álmait” – írta Németh Antal 1941-ben. Az igazi rendezői színház a színjáték középpontjában álló, az ekkorra már klasszicizálódott pszichológiai realista eszközökkel játszó színész munkájának irányításánál összetettebb, valódi alkotó művészet – vallotta a Hevesi

A Tragédia nagyszabású előadásaként (londoni színház, 1937)...

által megkezdett úton továbblépő Németh. A rendezés művészete azonban az ő gyakorlatában gondosan szervezett munkafolyamatot jelentett. A Nemzeti háború előtti korszakából maradtak fent a legpontosabb rendezőpéldányok, a végig fényképezett előadásokat megőrkítő albumok.

Ebben az időszakban fejlődött önálló rendezővé Nagy Adorján, Horváth János, Nádasdy Kálmán, Fábri Zoltán, Németh tanítványa, a fiatal Székely György, a vendégrendezőként működött Pünkösti Andor, s a színészek közül Órdy Árpád mellé felsorakozva Major Tamás, Both Béla. Az igazgató kezdeményezte a játékmesteri funkciót is, melyben színészek dolgoztak közvetítőként a színház művészeti vezetője, főrendezője (Németh) és a játékosársak között. A legtöbb előadás színlapján Táray Ferenc neve mellett áll a jtm. (játékmester) megjelölés, de működött ebben a szerepben színészei közül Somlay Artúr, Bajor Gizi, Kiss Ferenc, Uray Tivadar is. Társulatának legemlékezetesebb tagjai voltak még, a korszak népszerű művészei: Tökés Anna, Szörényi Éva, Berky Lili, Csontos Gyula, Rajnai Gábor és Jávor Pál, Gobbi Hilda, Dajka Margit, Maklár Zoltán, Lukács Margit, Major Tamás, Várkonyi Zoltán, Ungvári László, Timár József, Mészáros Ági.

Németh a korszak vezető tervezőit nyerte meg előadásaihoz – gyakran az Operaház művészei közül (így a korábbi közös vezetést, intendantúrát egyfajta művészi perszónalunióval váltotta föl). Nagyját P. Teréz, Varga Mátyás, Jaschik Álmos és felesége, Oláh Gusztáv, Fülöp Zoltán, Bánffy Miklós, s Németh Antal direktor-elődje, a tervező-rendező Márkus László is dolgozott nála. És kiemelkedő zeneszerzők, koreográfusok készítettek a Nemzeti színpadi zenéit és a színpadi vagy zenés előadások mozgásterveit: Dohnányi Ernő, Farkas Ferenc, Ránki György, Veress Sándor és Vincze Ottó, illetve Milloss Aurél, Brada Rezső és Nádas Ferenc.

A cél a teljes körű, a közönség minden érzékszervére kiterjedő hatás, hogy a játék a legtökéletesebben szolgálja az illúziót, ami egyúttal (talán paradox módon) a valódi színpadi hitelességet jelentette.

... és kamaraszínházi verzióban (1937, párizsi szín, Lukács Margit, Lehotay Árpád)

Műsorpolitika

A Nemzeti műsora a legnagyobb változatosságot mutatta, mégis világos elvek szerint épült föl. A megszokott és elvárt négy műsorpillér (hazai klasszikus és kortárs, külföldi klasszikus és kortárs repertoár) mellé a zenés és a kísérletinek is mondható, új utakat nyitó előadásokat is beemelte az új direktor. S minden színjáték-csoportban születtek meghatározó sikerek – néhány bukás mellett. A Hevesi által kezdett ciklus-szervezés is továbbvitte Németh Antal, de nem csak klasszikus vagy történeti, hanem kortárs darabokat is válogatott a sorozatokba. Így került sor például néhány évadon keresztül „Kis népek drámái” ciklusra egybeként lengyel, finn, észt, grúz szerzők darabjaival.

Az egyik legfigyelemreméltóbb programelem a kortárs szerzők (hazaiak és külföldiek) bemutatása volt. A cél pedig a magyar nemzeti színjátszásnak a „világszínház” áramlataiba való egyenrangú bekapcsolása. Új szerzővé például Németh Lászlót, Illyés Gyulát avatta a Nemzeti, de Németh dolgozott Móriczcal és másokkal a korábbi nemzedékből is.

Drámaklasszikusaink

A *Bánk bán*, a *Csongor és Tünde*, valamint *Az ember tragédiája* Németh Antal számára ifjúkorától meghatározóan fontos volt. Kutató színház-filológusként dolgozta föl legfőbb klasszikusaink színpadtörténetét, majd rendezésükhöz fogott.

Katona József preromantikus tragédiáját négy ízben (1936-ban, '38-ban és '40-ben, majd 1960-ban) állította színre, a *Csongor és Tündét* háromszor rendezte (1937, 1941, 1956). De a legfőbb szenvedélyt Madách drámai költeményének mindig kihívást jelentő színre alkalmazása és bemutatása jelentette a számára. Az ember tragédiáját 1937-ben, majd két esztendő elteltével, s végül 1942-ben játszották Németh Antal rendezésében. Kétszer is elkészítette rádiószínházi változatát

A kortárs szemével

Hevesi Sándor (sorozatunk előszó részének főszereplője) és Németh Antal voltak a két világháború közötti Nemzeti Színház meghatározó alakjai. Tanulságos a Lengyel György által tavaly megjelentetett *Kortársuk voltam* című kötet párhuzamos életrajzából idézni:

„Mindketten szerény körülmények közül jöttek, nagy szorgalommal szereztek különösen sokoldalú tudást. Egyetemi éveik alatt végig maguk fedezték tanulmányaik költségeit, különböző lapok szerencsésen lenyert megbízásaival – mind a Magyar Szemle, mind a Napkelet a kor kiváló lapjai voltak – az, hogy ők írhattak oda, majd fiatalon művészeti és színházi kritikusok lettek (...) önmagában is nagy megtiszteltetés és lehetőség volt mindkettejük számára.

Színházi útjuk különböző történetekkel, de hasonlóan bonyolult alakult.

Mindketten fiatalon, tudásuk és különleges tehetségük birtokában váltak alkalmassá a korszak több fontos színházának vezetésére.

Nemzeti Színházi igazgatásuk tíz illetve kilenc éve alatt mindkettőjüket támogatta a sajtó és a politikai közélet, különböző politikai oldalokról.

Mindkettőjüknek meg kellett birkóznia a Nemzeti Színház maradi és változtatni nem hajlandó tagjaival.

Mindketten reformerek voltak, alapjaiban újítták meg koruk Nemzeti Színházának stílusát minden vonatkozásban: új színjátszást, új szcenírozást akartak és részben tudtak megvalósítani.

Mindketten alapvetően apolitikus alkatok voltak, de mindketten a politika függvényei, felemeltjei és áldozatai.

Mindketten tisztességes emberként éltek, de mindkettőjüket próbálták beszenyezni különböző módokon.

Mindkettejüknek tehetségükhöz és elvégzett munkájukhoz méltatlanul kellett a Nemzeti Színházat elhagynia.

Két nagy művész, két tisztességes ember, mindketőnek a magyar politikai élet nehéz korszakaiban kellett helyt állnia.

Mindketten kivételes életművet hagytak ránk.”

(1935-ben és 1938-ban, melyek közül az utóbbi ma is meghallgatható CD-kiadásban), valamint németországi színpadokon és Svájcban is bemutatta az emberiségköltemény általa álmodott változatait. Madáchról pedig filmet forgatott (*Egy ember tragédiája* címmel) 1944-ben.

A legérdekesebb *Tragédia*-változat az 1939-es kamaraszínházi előadás, mellyel mintha saját korábbi látványos nagyszínpadi szöveg-opera koncepcióját bírálta volna fölül, s a szűk színpadon állandó keret (egy szárnyas oltár és az első emberpár szoboralakjai) előtt, színenként változó és átalakuló festészeti háttérrel tabló- vagy oratóriumszerű-

en érzékeltette *Az ember tragédiájának* mély gondolatiságát, amiről ő maga így írt: „a hatalmas művet minden nagy és költséges apparátus nélkül adjuk elő, anélkül, hogy ez a leegyszerűsítés a nézőben hiányérzetet keltené. (...) a kísérletnek nem színházi a célja, hanem filozofikus célja van az előadással: emberi hangszereken megszólaltatni Madách Imrét, a költőt és filozófust. A nézetem az, hogy a színpad: pódium, amely helyt ad a bensőséges Madách-ünnepnek és így a színész tulajdonképpen pap, aki Madách igéit celebrálja.”

100 éves a Nemzeti

Az 1837. augusztus 22-i megnyitás centenáriuma tartott emléknapi alkalmával a társulat Bajza József sírjához vonult és ott emlékezett, miután különböző felekezetek szerinti istentiszteletek következtek. Este a régi Nemzeti telkén is koszorúztak, a Blaha Lujza téri épületet pedig fényesen kivilágították.

A színház születésnapját „hivatalosan” október 26-án ünnepelték a programot a Magyar Tudományos Akadémián indító ünnepi üléssel. Este került sor a díszelőadásra. A Himnusz követően Herczeg Ferenc ünnepi köszöntőjét Bajor Gizi mondta el, utána pedig a száz év előtti Prológus hangzott föl ismét Vörösmatyótlól. A műsor következő darabja az első magyar opera, Ruzitska József *Béla futása* című egyfelvonásos műve volt az Operaház együttesének előadásában. Az estét nagyszabású protokolláris fogadás zárta.

A jubileumi évadban nemcsak a történeti utalásoktól és összefüggésektől zsúfolt műsor jelezte az emlékidézést, hanem az Iparművészeti Múzeumban rendezett kiállítás is. Az év során törvénytervezetet is elfogadott az Országgyűlés, mely „hódolatát fejezi ki a hőselektől alapítók és úttörők iránt, intézkedik az örökös és tiszteletbeli tagság intézményéről, s elvileg elrendeli a Nemzeti Színház új és végleges hajlékának megteremtését”.

De még az ünnepi évben is rendre érték támadások a Nemzetit, főképp Németh Antalt, a politikai és társadalmi szélrózsa minden irányából. Az elvárásokat megfajulták a kritikusok, akik az esztétikai követelmények széles skáláján kérték számon a direktort. A klasszikus,

örök színházi és irodalmi értékeket, a szép beszéd ideáljának megvalósítását – vagy az avantgárd, újító, aktuálisan hiteles, korszerű színházat. Egyrészt a színészközpontúság hagyományának fönntartását szorgalmazták – másrészt bírálták a túlzott sztárkultuszt, a túl népszerű programot – vagy az ismeretlen és érthetetlen művek színre vitelét a nemzet első színpadán... Sajtóvita zajlott és „pártok” alakultak az igazgatót támogató vagy kritizáló csoportokból, tüntetéseket szerveztek Németh Antal (és a Nemzeti) mellett és ellen. Viharos volt a centenárium.

Az évforduló tiszteletére díszalbumot is megjelentetett a Pallas Kiadó 1938-ban. (A százéves Nemzeti Színház. Az 1937/38-as centenárius év emlékalbuma.) Az ünneplő cikkek mellett a színház történetének áttekintésekor a szerzők aktuális problémákra, kérdésekre és feladatokra is föl hívták a figyelmet. Itt olvashatjuk például Kovács Aladár szavait: „Nincs teste a Nemzeti Színháznak. Nincsenek 'megszentelt kövei', a hely, ahol állt és esténként fénye gyúlt, vak ugar a város közepén. Ha az épületben keressük, nincs is Nemzeti Színház. Mégis itt van, száz esztendeje fű színpadáról tragédiák szirokkója és mosolyog a komédia. A Nemzeti Színház lélek. Úgy látszik, a hagyománynak nem kell kövekhez tapadnia, a hagyomány a vérrel hullámszik tovább nemzedékről nemzedékre.”

A „menedzser”

Hogy művészi céljait elérje, Németh Antal nemcsak alkotóként, de adminisztrátorként is perfekcionista volt. Kinevezésekor kezdeményezte az épület felújítását, többek között az öltözőtraktus fürdőszobákkal való kibővítését, valamint a Hevesi korszakban beépített forgószínpad után a legkorszerűbb világítás- és vetítéstechnikai eszközök beszerelését.

Sor került továbbá az 1932-ben bezárított Andrassy úti Kamarszínház felújítására és újraindítására is 1937 októberében.

A Nemzeti hibátlanul menedzselt intézmény volt, ezzel védte magát és színházát a kormányzat időnkénti támadásai, számonkérései alkalmával. A politikai vagy gazdasági természetű beavatkozásokat úgy

Dr. Németh Antal

(1903. május 19. – 1968. október 28.)

Irodalom- és színháztörténész, rendező, színiigazgató, egyetemi tanár az egyik legjelentősebb, s egyúttal legprovokatívabb színházcsináló és teoretikus volt a 20. század magyar színháztörténetében. 2018-ban születésének 115., halálának 50. évfordulójára is emlékezünk.

Már 18 éves korában színházat csinált, báb-színházat Blattner Gézával, a művészi bábjáték magyar apostolával. Megismerkedett a kor jeles (avantgárd) képzőművészeivel, Kassákkal, Mácsa Jánossal, akik szintén kapcsolatban álltak a színházi világgal. A középiskolás Németh Antal rendszeresen írt és publikált színházról, művészetről. Egy időben karmesternek készült. A budapesti egyetemen, majd Berlinben tanult irodalmat és művészettörténetet. 1928-ban és 1931-ben

Berlinben, illetve Bécsben, Münchenben, Párizsban és Kölnben folytatott színháztudományi tanulmányokat. De színházba is járt, figyelte Reinhardtot, Piscatorot rendezés közben. Tisztelte Gordon Craiget, aki mint vérbeli irodalmi-színházi álmódózó lett a példaképe. Itthon 1928-ban kapcsolódott be az Országos Kamaraszínház munkájába. Első rendezése Strindberg *Húsvét* című misztériumjátéka volt. Díszlettörténetet és -tervezést tanított Jaschik Álmos iparművészeti iskolájában. 1929 és 1931 között a szegedi színházban rendezett mérhetetlenül sokat, hatalmas tapasztalatot szerezve így a színházi gyakorlatból. Mint rendező, számos alkalommal dolgozott külföldön és más hazai színházakban, szabadtéri színpadokon. 1934-ben részt vett a római színházi kongresszuson, ekkor figyeltek föl rá a kultúrpolitika hazai irányítói, köztük Hóman Bálint. 1935 májusában a rádió drámai osztályának vezetőjévé nevezték ki, majd meghívást kapott a debreceni

Jávor Pál és Bajor Gizi – Németh Antal két meghatározó alkotótársa, a korszak és a Nemzeti sztárjai. (Ibsen: Nóra, 1941, Nemzeti Színház, rendező: Németh Antal.)

Bajor Giziről így írt: „megtaláltam kilencévi megfeszített munkám egyik legmegbízhatóbb támaszát, olyan ritka munkatársat, aki több mint ezer fellépéséből egyetlenegyét se mondott le: Gizi miatt nem maradt el előadás a Nemzeti Színházban, pedig ő volt az egyetlen színésznő, akit, ha akartam volna, se lehetett »doublírozni«.”

sikerült elhárítania, hogy a végtelenségig következetesen állt ki az általa és társulata által képviselt minőség mellett, elutasítva minden művészetén kívüli értékelési szempontot (származást, politikai meggyőződést, vallási elkötelezettséget stb.). Az 1930-as évek második felében és a háborús években megvédte színháza minden tagját – a zsidókat épp úgy, mint a kommunistákat. A német megszálláskor 1944. március 19-ét követően egyértelművé tette, hogy lemondása sem egyszerűen politikai-ideológiai gesztus volt, hanem a nemzeti kultúra intézményes művelése vált lehetetlenné az okkupációval és a Sztójay-kormány hatalomra kerülésével.

Lemondása után a politikai jobboldal mellett álló Színészkamara elnöke, a kiváló színész Kiss Ferenc vette át a Nemzeti Színház irányítását, mely Budapest ostromáig, késő ősziig működött.

Az újrainvitáláskor, 1945 tavaszán, illetve az épület romeltakarítást követő őszi birtokba vételét követően az új igazgató Major Tamás lett. Sz ez már egy más, egy új korszak kezdete volt.

SIRATÓ ILDIKÓ

A képek forrása: OSZK Színháztörténeti Tár, Országos Színháztörténeti Intézet és Múzeum

egyetemre a színháztörténet magántanárának. És június elejétől 1944. március 19-éig vezette a Nemzeti Színházat.

Azután 1945-ben és 1946-ban is igazolta a népbíró, mégis eltiltották a színházi munkától, így csak 1956-tól rendezhetett ismét. 1935 és 1944 között 74 produkciót (melyekhez további külföldi előadások, rádiós és filmes rendezések számíthatók), míg 1956 és '63 között 27 színdarabot sorol föl a színháztörténeti adattár.

A háború után magántanítványai voltak, majd 1950-től a Népművelési Intézetben a bábjáték elméletével és történetével foglalkozott. 1956-tól előbb Kaposváron, majd Kecskeméten, végül Pécsen volt rendező. 1965-től, nyugdíjazásától az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tárának munkatársaként a Nemzeti Színház általa irányított időszakának dokumentumait, valamint saját személyi iratait és levelezését rendezte.

Szállás piros tintás betűi mindvégig megőrzött precizitásával rögzítik az iratok, levelek másolatairól vagy a csonkult eredetiktől hiányzó adatokat, neveket, dátumokat, eseményeket. Dr. Németh Antal archivistának, színháztörténész-könyvtárosnak is példamutató volt.

Irodalom- és színházkutatóként is meghatározó életművet hagyott hátra, ami kiindulópontja vagy éppen szintézise szakterületeinek. Rendkívül széles érdeklődése a színházelmélettől a magyar drámairodalom központi műveinek színpadtörténetéig, a bábjáték vagy a rádió-dráma elméleti és gyakorlati jellemzőinek feltárásától a drámafordítás és a kortárs dramaturgia kérdéseinek tárgyalásáig terjedt. Színháztudósi munkásságának egyik emblematikus kiadványa az 1930-ban (27 esztendő korában) kiadott, lényegében maga írt és szerkesztett, történeti és elméleti teljességre törekvő *Színházi lexikon* (részletek olvashatók a *Szenáriumi ideikönyv* számaiban – a szerk.). Könyvet szentelt többek

között a *Faust*, *Az ember tragédiája* és a *Bánk bán* színpadi történetének is.

Tudósként hatalmas ismeretanyaggal és rengeteg gyakorlati tapasztalattal rendelkező színész- és rendezőpedagógus is volt. Nagy tekintélyű tanár, aki (folytatván Hevesi kezdeményezését) széles elméleti és praktikus alapon alapozó rendezői tanfolyamot is vezetett. Színészeit pedig nem egyszerűen a „készből” válogatta, hanem nagy odafigyeléssel osztva szerepet és feladatokat, folyamatosan képezte, fejlesztette őket, és inspirálta az emberi és művészi gazdagodásra. Tanári ténykedésével hosszú évtizedekre adott muníciót a fiatal színházcsinálók számára. Major Tamástól, Várkonyi Zoltántól, Székely Györgytől kezdve a Színiakadémiaig egyenesen a Nemzetiben szerződött fiatal színészekig, sőt, még az 1950-es évek végén indult színházcsinálók némelyikének (például Lengyel Györgynek – *lásd a kortárs szemével című keretes írást*) is.

PAJTASZÍNHÁZ

Falusi színjátszók szemléje

Harmadik alkalommal rendezték meg a vidéki amatőr színjátszás örömnepének számító Pajtaszínházi Szemlét január 27. és 28. között a Nemzeti Színházban. Az NMI Művelődési Intézet és a Magyar Teátrumi Társaság által szervezett, a közösségépítést és az amatőr színjátszást összekapcsoló program záróeseményére az idén 1300-an regisztráltak, ebből mintegy háromszáz volt a fellépők száma.

Az első Pajtaszínház 2015-ben indult a falusi amatőr színjátszás újraélesztésének szándékával hat megyében. A projekt keretében megalakuló vagy újrászerveződő színjátszókörök munkáját a Magyar Teátrumi Társaság mentorai – a megyeszékhelyeken működő kószínházak színészei, rendezői, drámapedagógusai, valamint közösségi művelődési szakemberek – segítik. A program során létrejött előadásokat a Pajtaszínházi Szemle mutatja be a Nemzeti Színház stúdiószínpadain, a magyar kultúra napjához kapcsolódóan.

A III. Pajtaszínházi Szemle fellépő csoportjaival együtt immár 62 település mondhatja el magáról: színjátszó közösségük már a Nemzeti színpadán is megfordult! Összesen több mint háromszáz fellépő és közreműködő játszott 19 színdarabban, melyek közt népszínművek, klasszikus és kortárs darabok, vásári komédiák mellett olyan művek is voltak, amelyeket maguk a játszók írtak. A legnagyobb „pajtaszínház” település a Pest megyei Bag, a legkisebb pedig az alig 200 lelkes baranyai Vásárosbéc volt.

Fotók: Eöri Szabó Zsolt

ÚJABB ÖT ÉVRE

Nemzeti Színház – a nemzet színháza címmel nyújtotta be igazgatói pályázatát Vidnyánszky Attila a színház vezetésére január 31-én, mivel az öt éves vezetői megbízatása 2018 nyarán lejár.

– A Nemzetiben az elmúlt öt évben új, a korábbiaknál nyitottabb és befogadóbb szemléletű működési rendet alakítottunk ki, és létrehoztunk egy nagy nemzetközi színházi fesztivált. Büszke vagyok arra, hogy négy előadásunkat a kulturális javakhoz való hozzáférés segítéseként, miszsióként ingyen játsszuk diákoknak. 2017 szeptembere és decembere között az elmúlt tíz év legjobb nézőszámát teljesítette a színház – fogalmazott az eredményekről Vidnyánszky.

A pályázatban felvázolt teendők közül a teátrum mintegy kétmilliárd forintos műszaki felújítását emelte ki. – A közeljövő tervei közül legfontosabb a *Csiksomlyói*

passió augusztusi szabadtéri előadása a csiksomlyói nyeregben, és a hozzá kapcsolódó hazai, erdélyi és felvidéki turné. A Nemzeti meghívást kapott a 2019-es szeptemberi Színházi Olimpiára, 2023-ban pedig elképzeléseink szerint Budapest rendezhetné a világszínház olimpiáját – fogalmazott Vidnyánszky Attila.

(A pályázat eredményét lapzártánkig még nem hirdettek ki).

ÁDÁMOK ÉS ÉVÁK ÜNNEPE

Idén 12 budapesti és Budapest környéki középiskola 256 diákja Arany János balladáinak színpadi feldolgozásával ünnepelte a Magyar Kultúra Napját az Ádámok és Évák Ünnepe rendezvényen. A Vidnyánszky Attila vezette Nemzeti ötödik éve adja át egy napra nagyszínpadát a diákszínjátszóknak, és biztosít mentorokat a felkészüléshez.

Az Arany János Emlékévhez kapcsolódó díszelőadáson a Szentendrei Református Gimnázium, az Erzsébetvárosi Kéttannyelvű Általános Iskola, Szakiskola és Szakközépiskola, a Dózsa György Gimnázium és Táncművészeti Szakközépiskola, a Deák téri Evangélikus Gimnázium, a Nemes Nagy Ágnes Művészeti Szakközépiskola drámatagozata és tánctagozata, a Sztrehlo Gábor Evangélikus Gimnázium, a váci Piarista Gimnázium, a Lónyay utcai Református Gimnázium, a Szigetszentmiklósi József Attila Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola, a budakeszi Prohászka Ottokár Katolikus Gimnázium, a Madách Imre Gimnázium társulata vett részt.

50. SZENTIVÁNÉJI ÁLOM A gyulai Shakespeare Fesztiválon volt a nemzetis *Szentivánéji álom* bemutatója 2014 nyarán, azóta járt az előadás a Macedón Nemzeti Színház Nemzetközi Fesztiválján Szkopjében, a Reflex Fesztiválon Sepsiszentgyörgyön, vendégszerepelt Debrecenben, Nagykanizsán és a Művészetek völgyében is. A grúz David Doiasvili rendezése Horváth Lajos Ottó, Nagy-Kálóczy Eszter, Tompos Kátya, Fehér Tibor, Farkas Dénes főszereplésével január 17-én került színre 50. alkalommal. Az előadás angol feliratozással látható a Nemzetiben.

50 EZER NÉZŐ

Január 18-án, a *Cyrano* előadása előtt köszöntöttük a 2017/18-as évad 50 ezredik nézőjét. Kerékgyártó Emese és Szegedi Kristóf az előadás szereplőitől, Ács Esztertől és Farkas Dénestől ajándéksomagot és egy MITEM-bérletet vehetett át.

NAGY MARI ESTJE

márc. 9.

Mária testamentuma

Mi a hit? Meg kell-e halni a hitért? Meg kell-e ezért halni egy anya fiának? Vagy bárki fiának? Milyen terhet hordoz az az anya, aki elengedte a fiát? Cserébe a világgért. A világ megváltásáért. Ezekre a kérdésekre keresi a választ a világhírű Colm Tóibín Mária testamentuma Nagy Mari előadásában.

mikor? hol?

március 9. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

REJTŐ-EST

márc. 16.

Szájon lőtt tigris

„Rejtő Jenős, sanzonos, kalandos, légiós, fordulatos, tizennégy karátos est, zenéssel és minden bizonnyal! Eldöntöttem, hogy ez a pesti nagydumás srác nekem örökre a barátom. És nem csupán lehetőségem, de kötelességem is szólani a barátomról, akivel soha sem találkoztam, mégis jól ismerem.” – várja Önöket: Olt Tamás.

mikor? hol?

március 16. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

NEMZETI

A magazin megtalálható

országsszerte a Lira könyvárúházaiban és boltjaiban.

Olvasson színházat!

www.nemzetiszhaz.hu/magazin

HOBÓ-EST

márc. 20.

Halj meg és nagy lesz

Zenés kálvária 14 stációval – dalok, versek, vallomások, történetek az utolsó hetven évből. Hobo megrendítő őszinteséggel mesél az életéről. „Ézért jó a színház. Itt minden lehetek, akár még önmagam is, úgy sem hiszik el. Akkor minek hazudjak?”

mikor? hol?

március 20. – 19 30 • Kaszás Attila Terem

TÓTH AUGUSZTA ESTJE

márc. 23.

Hoztam valamit a hegyekből

Azt mondják, egy ember addig él, amíg emlékeznek rá. Vajon Mezei Máriára hányan emlékeznek napjainkban? És hogyan? – kérdezi Tóth Auguszt, aki egy monodrámával „felel”. Izgalmas kalandozásra hívja a nézőket, hogy közösen idézhessék fel sok zenével, humorral és iróniával fűszerezve az Asszony, Ember, Művész életét.

mikor? hol?

március 23. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

SPECTRUM SZÍNHÁZ

márc. 27.

Márai és Euripidész

Médeia és a Gyertyák csonkig égnek, Euripidész és Márai Sándor klasszikus műveinek felkavaró és különleges feldolgozásával vendégszerepel a Nemzetiben a marosvásárhelyi alternatív színház, a Spectrum.

mikor? hol?

Gyertyák csonkig égnek

március 27. – 16 óra • Kaszás Attila Terem

Médeia

március 27. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

RÁHANGOLÓ ÉS KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ

RÁHANGOLÓDÁS egy előadásra – dramaturgjaink háttérinformációkat osztanak meg az érdeklődőkkel az előadások előtt.

KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓKRA invitáljuk nézőinket az előadások után: találkozás, beszélgetés a művészekkel, alkotókkal.

mikor? hol?

RÁHANGOLÓ az előadások előtt

március 2. – **Pogánytánc** (19 órától)

március 6. – **Szent szörnyetegek** (18 órától)

KÖZÖNSÉGTALÁLKOZÓ az előadások után

március 14. – **Csongor és Tünde**

március 24. – **Egri csillagok**

Nemzeti Színház (a pontos helyszínről érdeklődjön a színházban)

JELLEN/LÉT

márc. 21–26.

Nemzetiségek a Nemzetiben

A Magyarországon élő bolgár, szerb, német, roma, görög, szlovák kisebbségek színházainak, társulatainak előadásai a Jelen/lét fesztiválon láthatók a Nemzetiben. Különleges a fesztiválra készülő, nőkről szóló össznemzetiségi előadás, a Levesben.

mikor? hol?

március 21. és 26. között a Nemzeti Színházban

Bővebben a 30. oldalon, részletes program: www.nemzetiszinhas.hu

ORSZÁGOS SZÍNHÁZTÖRTÉNETI MÚZEUM ÉS INTÉZET

FINISSZÁZSOK A BAJOR GIZI MÚZEUMBAN

KASSÁKIZMUS 3. ÉS MŰVÉSZEK 2D-BEN

Új dráma, új színpad. A magyar avantgárd színházi kísérletei és a művészportrék kiállításának zárása tárlatvezetésekkel, előadásokkal, koncerttel.

március 18. – 15 és 19 óra között |
belépő: 1000 Ft/ fő

BÉKÉS ITALIA – HA MÉG EGYSZER 80 ÉVES LEHETNÉK!

Kiállítászárás és születésnap meglepetés vendégekkkel. Köszöntőt mond: Enyedi Ildikó filmrendező.

március 24. – 15 és 18 óra között |
a belépés díjtalan

Bajor Gizi Színészmúzeum:

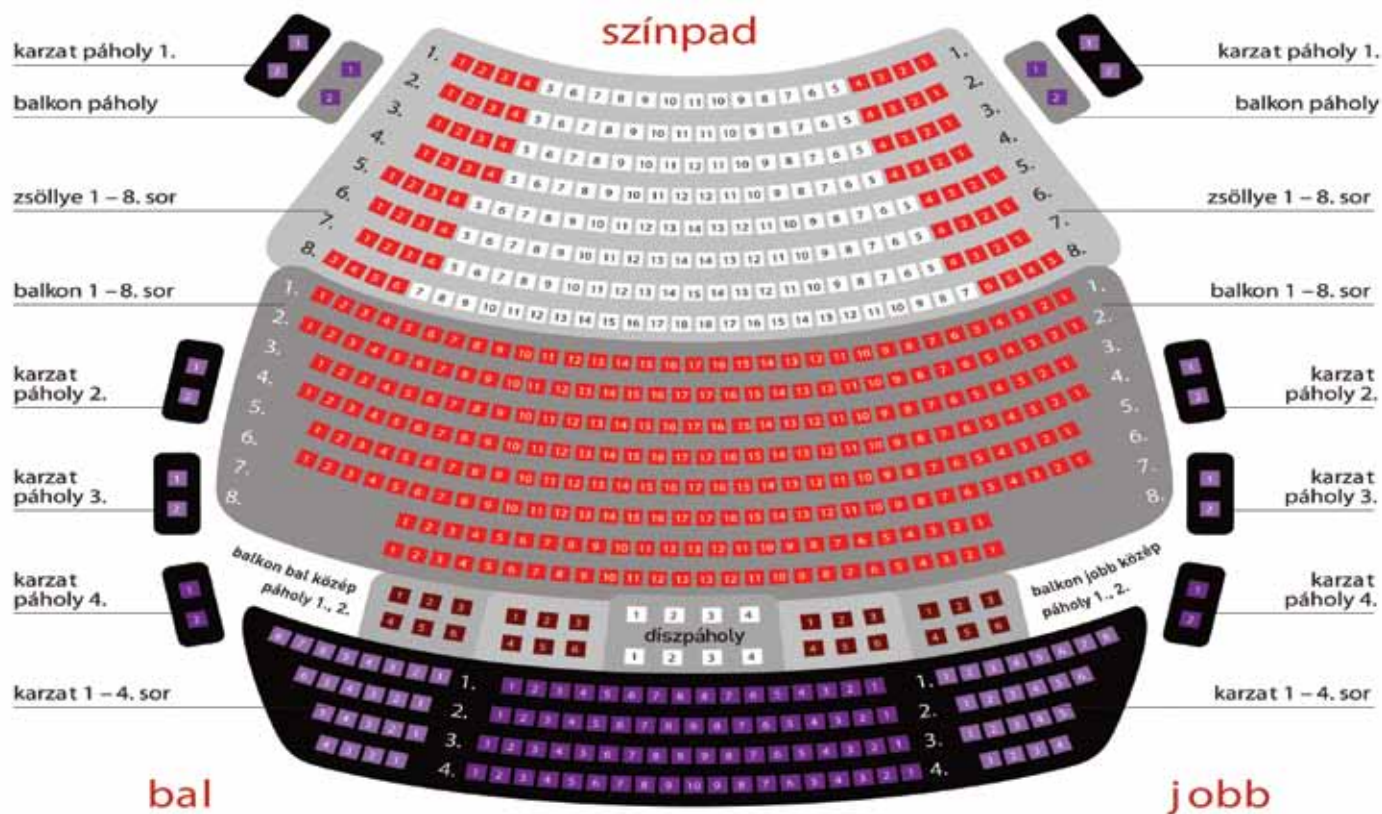
1124 Bp. Stromfeld Aurél 16.

Országos Színház történeti Múzeum és Intézet:

1013 Bp. Krisztina krt.57.

bővebb információ:

www.oszmi.hu // www.facebook.hu/ozsmibp

Nagyszínpad jegy

1. Árkategória	2. Árkategória	3. Árkategória	4. Árkategória
----------------	----------------	----------------	----------------

JEGYÁRAK:

1. kategória **3800 Ft**

2. kategória **3000 Ft**

3. kategória **2100 Ft**

4. kategória **1800 Ft**

Stúdiószínpadok (Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon): **2600 Ft**

ÖT NAP ELŐNY!

Aki bérletvásárláskor megadja az e-mailcímét, minden hónapban értesítést kap: **ÍGY ÖT NAP ELŐNYT ÉLVEZ**, hogy szabadon lefoglalja bérletes helyét a „normál” jegyvásárlók előtt.

Bővebb jegy- és bérletinformációk

Jegypénztár a Nemzeti Színházban

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.
telefon: (+36 1) 476 6868

Nyitvatartás:

hétköznap 10-18 óra között (ebédidő: 13-13.20), munkaszüneti és ünnepnapokon 14-18 óra között, illetve az előadások kezdetéig.

Andrássy úti jegyiroda

1061 Budapest, Andrássy út 28.
telefon: (+36 1) 373 0963; 373 0964; 373 0996; 354 1777

Nyitvatartás:

hétköznapokon 10 és 19, szombaton 11 és 19 óra között, vasárnap zárva

bérlet- és jegyrendelés: jegy@nemzetisinhaz.hu

LAST MINUTE DIÁKJEGY – 500 FT

A kedvezmény játszóhelytől és szektortól függetlenül érvényes diákigazolvány felmutatásával vehető igénybe, a színház jegypénztárában, az előadás megkezdése előtt egy órával. A megmaradt jegyek ára egységesen 500 Ft. Egy igazolvánnyal egy jegyet lehet vásárolni.

PEDAGÓGUSOK

ÉS DIÁKOK

FIGYELMÉBE AJÁNLJUK!

A csoportos diákjegyénél is kedvezőbben, 50%-os engedménnyel vásárolhatnak a diákok és a pedagógusok is diákbérletet.

» A bérletek a stúdiószínpadokon nem helyreszólóak, a helyfoglalás az érkezés sorrendjében történik!

» A bérletek nem érvényesek a Madách Imre Nemzetközi Színházi Találkozó (MITEM) előadásaira és a premierekre (kivéve a korlátozott számban váltható MECÉNÁS bérletet).

» Diákbérlet vásárlásához igazolvány bemutatása szükséges!

» Felhívjuk nézőink figyelmét, hogy a bérletek egy évadra érvényesek.

» A szabadbérletek automatikus belépésre nem jogosítanak, ezért kérjük, időben foglalják le és vegyék át jegyeiket. A jegyek a bérletszelvény ellenében a Nemzeti Színház jegypénztárában, vagy a jegyirodában vehetők át.

» A műsorváltozás jogát fenntartjuk!

VÁLTSON BÉRLETET A 2017/18-AS ÉVADRA IS!

Válasszon szabadbérleteink közül! Ön választhatja ki az előadást, a helyet és az időpontot is! Kombinált bérleteinkben nagyszínpadi és stúdiószínpadi előadások vegyesen szerepelnek. Bérleteinket kedvező áron, a napi jegyárnál 30%-kal olcsóbban vásárolhatja meg, a diákok speciális kedvezményben részesülnek.

„KISSZÍNPADI” SZABADBÉRLETEK

(Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon, rendhagyó nagyszínpadi nézőtér):

LUKÁCS MARGIT bérlet **szabadbérlet, 3 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő „kisszínpadi” előadásra érvényes
5 500 Ft

KOMBINÁLT SZABADBÉRLETEK

SINKOVITS IMRE bérlet **szabadbérlet, 5 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő 3 nagyszínpadi és 2 stúdiószínpadi előadásra érvényes

I. kategória	11 600 Ft
II. kategória	9 900 Ft
III. kategória	8 000 Ft

JÁSZAI MARI bérlet **szabadbérlet, 4 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő 2 nagyszínpadi és 2 stúdiószínpadi előadásra érvényes

I. kategória	8 900 Ft
II. kategória	7 800 Ft
III. kategória	6 100 Ft

NAGYSZÍNPADI SZABADBÉRLETEK

I. árkatagória: zsöllye | II. árkatagória: balkon |

III. árkatagória: karzat

EGRESSY GÁBOR bérlet **szabadbérlet, 4 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi előadásra érvényes

I. kategória	10 700 Ft
II. kategória	8 400 Ft
III. kategória	5 900 Ft

SZIGLIGETI EDE bérlet **szabadbérlet, 3 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi előadásra érvényes

I. kategória	8 000 Ft
II. kategória	6 300 Ft
III. kategória	4 400 Ft

DIÁKBÉRLETEK

BUBIK ISTVÁN diákbérlet **szabadbérlet, 4 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi előadásra érvényes

I. kategória	7 600 Ft
II. kategória	6 000 Ft
III. kategória	4 200 Ft

KASZÁS ATTILA diákbérlet **szabadbérlet, 3 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő nagyszínpadi előadásra érvényes

I. kategória	5 700 Ft
II. kategória	4 500 Ft
III. kategória	3 200 Ft

LATINOVITS ZOLTÁN diákbérlet **szabadbérlet, 3 előadásra**

Bármely, repertoáron lévő 2 nagyszínpadi és 1 stúdiószínpadi előadásra érvényes

I. kategória	5 100 Ft
II. kategória	4 300 Ft
III. kategória	3 400 Ft

Választható előadások listája

NAGYSZÍNPAD:

Fjodor Dosztojevszkij: **A KROKODILUS**; Szilágyi Andor: **TÓTH ILONKA**; Michel de Ghelderode: **AZ ÚR KOMÉDIÁSAI**; Tamási Áron: **VITÉZ LÉLEK**; Petőfi Sándor: **JÁNOS VITÉZ**; William Shakespeare: **SENTIVÁNEJI ÁLOM**; **FEKETE ÉG** – Molnár Ferenc: **A FEHÉR FELHŐ**; Sarkadi István – Fábri Zoltán – Nádasy László – Vincze Zsuzsa: **KÖRHINTA**; Vörösmarty Mihály: **CSONGOR ÉS TÜNDE**; Szarka Tamás: **ÉDEN FÖLDÖN**; Ferenczy György és a Rackajam: **BETYÁRJÁTÉK**; Edmond Rostand: **CYRANO DE BERGERAC** – továbbá az évad folyamán érkező vendégjátékok és bemutatók

STÚDIÓSZÍNPADOK

(Gobbi Hilda Színpad, Kaszás Attila Terem, Bajor Gizi Szalon, rendhagyó nézőtér a Nagyszínpadon):

Eurripidész: **HIPPOLÜTOSZ**; Ingmar Bergman: **SZENVEDÉLY**; Ivan Viripajev: **RÉSZEGEK**; William Shakespeare: **III. RICHÁRD**; Colm Toibín: **MÁRIA TESTAMENTUMA**; Rejtő Jenő nyomán: **SZÁJON LÖTT**

TIGRIS; Szép Ernő: **„CSAK SZÓLANI EGY SZÓT MINT EMBER”**; Krúdy Gyula nyomán: **SZINDBÁD**; Szergej Medvegyev: **FODRÁSZNŐ**; Adam Long – Daniel Singer – Jess Borgeson: **SŐR – SHAKESPEARE ÖSSZES RÖVIDÍTVE** (angol nyelven); Földes László Hobo: **BALLADA A KÉT SEBZETT HATTYÚRÓL**; Földes László Hobo: **TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁNAT**; Földes László Hobo: **A FÖLTÁMADÁS SZOMORÚSÁGA**; Földes László Hobo: **HALJ MEG ÉS NAGY LESZEL**; Anton Csehov: **HÁROM NŐVÉR**; Anton Csehov: **EGYFELVONÁSOS KOMÉDIÁK**; ISTEN OSTORA (Bánffy Miklós: A nagyúr); Szénási Miklós – Oleg Zsukovszkij – Lénard Ödön: **MESÉS FÉRFIAK SZÁRNYAKKAL**; Örkény István: **TÓTÉK**; Petőfi Sándor: **A HELYSÉG KALAPÁCSA**; Márai Sándor: **CSALÁDI KÉRDÉS – BEFEJEZETLEN SZIMFÓNIA**; Bertolt Brecht: **GALILEI ÉLETE**; Weöres Sándor: **PSYCHÉ**; Marguerite Duras: **NYÁRON, ESTE FÉL TIZENEGYKOR**; **FEDÁK SÁRI**; Mezei Mária: **HOZTAM VALAMIT A HEGYEKBŐL**; **HAZÁT ÉS SZERELMET KERESSEK** – továbbá az évad folyamán érkező vendégjátékok és bemutatók

Gobbi Hilda Színpad	1	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	2	P	19:00
Gobbi Hilda Színpad	3	Szo	19:00
Kaszás Attila Terem	3	Szo	15:00
Kaszás Attila Terem	3	Szo	19:30
Bajor Gizi Szalon	3	Szo	19:30
Kaszás Attila Terem	4	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	4	V	19:00
Gobbi Hilda Színpad	5	H	19:00
Gobbi Hilda Színpad	6	K	19:00
Kaszás Attila Terem	6	K	19:30
Gobbi Hilda Színpad	7	Sze	19:00
Gobbi Hilda Színpad	8	Cs	19:00
Nagyszínpad	9	P	19:00
Bajor Gizi Szalon	9	P	19:30
Nagyszínpad	10	Szo	15:00
Kaszás Attila Terem	10	Szo	19:30
Nagyszínpad	11	V	15:00
Kaszás Attila Terem	11	V	19:30
Nagyszínpad	12	H	15:00
Gobbi Hilda Színpad	12	H	19:00
Nagyszínpad	13	K	15:00
Gobbi Hilda Színpad	13	K	19:00
Nagyszínpad	14	Sze	15:00
Kaszás Attila Terem	14	Sze	19:30
Nagyszínpad	16	P	11:00
Nagyszínpad	16	P	15:00
Gobbi Hilda Színpad	16	P	19:00
Bajor Gizi Szalon	16	Szo	19:30
Nagyszínpad	17	Szo	15:00

Az ügynök halála I Arthur Miller

Pogánytánc I Brian Friel | 18 órától **ráhangoló**

Pogánytánc I Brian Friel

SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve) I Madhouse Theatre Company | angolul

SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve) I Madhouse Theatre Company | angolul

Fedák Sári I Szűcs Nelli önálló estje

SÖR (Shakespeare Összes Rövidítve) I Madhouse Theatre Company | angolul

Egy örült naplója I N. V. Gogol | Békéscsabai Jókai Színház

Szent szörnyetegek I Jean Cocteau

Szent szörnyetegek I Jean Cocteau | 18 órától **ráhangoló**

A Gulag virágai I Földes László Hobo

Fodrásznő I Szergej Medvegyev

Fodrásznő I Szergej Medvegyev

Egri csillagok I Gárdonyi Géza | **PREMIER**

Mária testamentuma I Clom Tóibín | Nagy Mari önálló estje

Egri csillagok I Gárdonyi Géza

Arany - elmondja: Kovács Ákos I Egy óra Arany János verseivel

Egri csillagok I Gárdonyi Géza

Hippolitosz I Euripidész

Csongor és Tünde I Vörösmarty Mihály

Házasság Palermóban I Carlo Goldoni

Csongor és Tünde I Vörösmarty Mihály

Házasság Palermóban I Carlo Goldoni

Csongor és Tünde I Vörösmarty Mihály | előadás után **közönségtalálkozó**

Hippolitosz I Euripidész

János vitéz I Petőfi Sándor

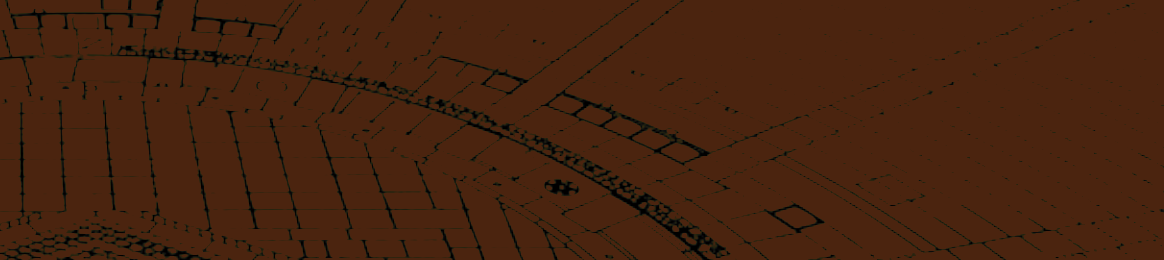
János vitéz I Petőfi Sándor

Szenvedély I Ingmar Bergman

Szájon lőtt tigris – Rejtő Jenő est I Olt Tamás önálló estje

Egri csillagok I Gárdonyi Géza

#nemzetiadiakokert Diákcsoportok és kísérőtanáraik számára ingyenes előadások: a *Csongor és Tünde*, a *János vitéz*, a *Tóth Ilonka*, valamint a *Fekete ég - A fehér felhő*. | Információ és regisztráció: jegy@nemzetisinhaz.hu

Nagyszínpad	18	V	15:00
Gobbi Hilda Színpad	18	V	19:00
Gobbi Hilda Színpad	20	K	19:00
Kaszás Attila Terem	20	K	19:30
Nagyszínpad	21	Sze	19:00
Nagyszínpad	22	Cs	19:00
Nagyszínpad	23	P	19:00
Bajor Gizi Szalon	23	P	19:30
Nagyszínpad	24	Szo	15:00
Nagyszínpad	26	H	11:00
Nagyszínpad	26	H	15:00
Nagyszínpad	27	K	19:00
Kaszás Attila Terem	27	K	16:00
Kaszás Attila Terem	27	K	19:30
Nagyszínpad	28	Sze	19:00
Kaszás Attila Terem	28	Sze	19:30
Gobbi Hilda Színpad	29	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	30	Cs	15:00
Kaszás Attila Terem	21	Sze	19:30
Gobbi Hilda Színpad	22	Cs	19:00
Kaszás Attila Terem	22	Cs	19:00
Gobbi Hilda Színpad	23	P	19:00
Kaszás Attila Terem	23	P	19:30
Gobbi Hilda Színpad	24	Szo	19:00
Kaszás Attila Terem	24	Szo	19:30
Gobbi Hilda Színpad	25	V	19:00
Gobbi Hilda Színpad	26	H	19:00
Kaszás Attila Terem	26	H	19:30
Bajor Gizi Szalon	27	K	19:00

Éden földön I Szarka Tamás

Részegek I Ivan Viripajev

Részegek I Ivan Viripajev

Halj meg és nagy leszel I Földes László Hobo

Cyrano de Bergerac I Edmond Rostand | angol felirattal

Az Úr komédiásai I Michel de Ghelderode

Egri csillagok I Gárdonyi Géza

Mezei Mária: Hoztam valamit a hegyekből I Tóth Augusztina önálló estje

Egri csillagok I Gárdonyi Géza

János vitéz I Petőfi Sándor

János vitéz I Petőfi Sándor

Csíkсомlyói passió

A gyertyák csonkig égnek I Márai Sándor | marosvásárhelyi Spectrum Színház

Médeia I Euripidész | marosvásárhelyi Spectrum Színház

Csíkсомlyói passió

Galilei élete I Bertolt Brecht

Bánk bán I Katona József

Bánk bán I Katona József

JELEN/LÉT FESZTIVÁL

Balkáni szindróma I C. Nagy István | Malko Teatro Bolgár Nemzetiségi Színház

PRAH I Spiró György | Karaván Színház

Levesben I Össz nemzetiségi bemutató

Vrzino kolo I Joza Ivakić | Pécsi Horvát Színház

Út I Kritiki Skepsi Görög Színház

Pólika I Ruzs Milán | Cinka Panna Cigány Színház

Társkereső I Adriana Krúpová | Vertigo Szlovák Színház

Szentendrei Evangélium I szerb ortodox passiójáték | Magyarországi Szerb Színház

39 Lépcsőfok I Buchan – Hitchcock – Barlow | Deutsche Bühne Ungarn

Szigorúan tilos! I Peter Karvaš | Cervinus Teátrum

Jónás könyve I Babits Mihály | Magyarországi Szerb Színház

Kísérőrendezvényeinkről az 48–49. oldalon tájékozódhat. | A műsorváltoztatás jogát a színház fenntartja!

Az *Éden földön* 6, a *Fodrász* 6, a *Szenvedély* és *Az úr komédiásai* 14, a *Cyrano de Bergerac*, a *Részegek* és a *Bánk bán* 16 éven felülieknek ajánlott!

SZCENÁRIUM

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata –

2018. január, VI. évfolyam, 1. szám

FÓKUSZBAN A VELÜNK ÉLŐ MÚLT

A Nemzeti Színház ebben az évadban ünnepli megalapításának 180. évfordulóját, jelenlegi épülete pedig 15 éve került átadásra. Az idén ötven éve elhunyt Németh Antaltól most azt a tanulmányát közöljük, mely 1831-től 1848-ig tárgyalja a magyar nyelvű színház történetét. Hosszú Marcsi, színházunk titkára 2000-től, az új épület alapkövetésétől élő tanúja annak a másfél évtizednek, melyről a vele készült interjúban személyes emlékeit idézi föl. A történelmi emlékezet kérdésköréről is szól Zalán Tibor írása, aki a színház most készülő produkciójának, az Egri csillagoknak a szövegírója. Most került színre a világhírű ír szerző, Brian Friel Pogánytánc című darabja, melynek dramaturgiája ugyancsak az emlékezésre épül. Pinczés István tanulmánya a konkrét mű elemzésén túl átfogó képet ad az ír drámairodalom elmúlt évszázadáról is. A MITEM Csehov-előadásaira hangol rá Regéczi Ildikó írása, mely az Ivanov és a Cseresznyés kert csaknem száz éve folyamatos jelenlétét tekinti át a magyar színpadokon.

A Nemzeti Színház megnyitó előadásán (1837. augusztus 22.) „»a közönség olyan volt, amelyet várni lehetett: kíméletlen, komoly s minden tiszteletre méltó, tiszta hazafi örömeiben egészen elmerült; s ki e hangulatot nem ismeri, hidegnek mondhatná zajtalanságáért. De e zajtalanságban ámulat, mély érzelm s egy magát becsülő népnek méltósága volt.« – idézi Vörösmartyt a *Játékszíni krónikában* Németh Antal

„...a »Vigszínház presztizs-darabjának« nevezett *Cseresznyés kert*-premiert [1924] Kosztolányi Dezső »az utóbbi évek legnagyobb színházi és színészi eseményének« tartja.(...) A Csehov-dráma lehetséges elvont jelentésére ismételtén [ő] lesz fogékony: »A Cseresznyés kert, melynek fáit kidöntik, nem földrajzi fogalom, hanem korán muló idilljeivel, házibáljaival, bohókás figuráival: a lélek és az emlék. Dallamos címét minden nyelv így adhatja vissza: Ifjuság.«” (Regéczi Ildikó)

„[López Antuñano] a könyvében megnevezett alkotókkal nem kíván rendezői kánont megfogalmazni; célja sokkal inkább az, hogy egy tapasztalt néző szemszögéből mutathassa be, merre és kikkel fog továbbhaladni a 21. századi színpadi művészet. (...) csak olyan rendezőkről mond véleményt, (...) akiknek munkáját személyesen és mélyrehatóan megismerhette, avagy akiknek számos rendezését volt lehetősége élőben is megtekinteni.” (Zombory Gabriella)

„Nem csak a színészeknek, de a dramaturgoknak és a rendezőknek is fontos lenne megismerni egy olyan szakmai területet, ahol nem csak a szereplőknek, de a résztvevőknek is dolga van. Egy interaktív előadás

A tartalomból

„Népleléktani indiszponáltság?” – Németh Antal a magyar színház gyermekbetegségeiről • Beszélgetés Hosszú Marcsival a téglajegyekről, a Nemzeti új épületének megszenteléséről • Az áldozat méltósága – Végh Attila az Iphigeneiáról • Elbeszélő epika a filmen és a színpadon – Bereményi Géza és Zalán Tibor írásai • Pinczés István az ír és a magyar drámai alkat rokonságáról • Hogyan hatnak az új fordítások a magyar Csehov-előadások nyelvére? – Regéczi Ildikó tanulmánya • Vati Tamás a kortárs táncszínházról és a Pogánytáncról • Merre tart a 21. század színháza? – Zombory Gabriella José Gabriel López könyvéről • „Nagy társasjátékos vagyok!” – Beszélgetés Madák Zsuzsanna drámapedagógussal • Nem adom fel! – részlet Szarvas József készülő könyvéből

semmi mást nem csinál, minthogy teret, keretet kínál a közös gondolkodásra. Amikor például dramaturgként dolgozom egy normál előadáson, ez a tapasztalat segít a húzásoknál, hiszen a színháznak nem kell mindent kimondania. Ezt vagy azt majd a néző tölti ki a maga módján, hiszen a játékban kell hogy legyen helye a nézőnek is.” (Madák Zsuzsanna)

„Harmincvalahány év múlva összetalálkozunk Bandival az ebesi állomáson. (...) Már száll fel a vonatára, amikor belekezek:

– *Bandikám! Emlékszel arra, hogy egyszer a koleszban* – a vonat elindul – *kikaptál, mert magadra vállaltad, hogy rajtszöveget tétél...*

– *Ondó segge alá! Persze, hogy emlékszem. Nyomoztunk is utána, hogy ki volt* – ekkor már futottam a vonat mellett – *de nem derült ki. Miért, te tudod?*

– *Igen* – ezt már kiáltom, miközben rettentően zakatol a szerelvény, de én csak sprintelek, ahogy csak tudok.

– *Ki volt?* – ezt a kérdést hozza felém a szél, ahogy távolodik a vonat az ebesi állomásról.

– *Én voltam!* – küldöm a vallomást Bandi után.” (Szarvas József)

Tájékoztatás a **szcenárium**-lapszámokhoz
való hozzájárulástól:

+36 1 476 68 76

a **szcenárium** a neten:

www.nemzetiszinhas.hu/magazin/folyoirat

szcenárium

A Nemzeti Színház művészeti folyóirata

ERKEL

SZÍNHÁZ
THEATRE

Jacques Offenbach

A rajnai sellők

Opera két részben, négy felvonásban, német nyelven, magyar és angol felirattal

Charles Nutter francia nyelvű librettóját németre fordította ▶ **Alfred von Wolzogen**

Rendező ▶ **Anger Ferenc**

Jelmeztervező ▶ **Zöldy Z Gergely**

Dramaturg ▶ **Orbán Eszter**

Díszlettervező ▶ **Szendrényi Éva**

Koreográfus ▶ **Venekei Marianna**

Karmester ▶ **Kesselyák Gergely**

Bemutató ▶ 2018. február 24., Erkel Színház | További előadások ▶ 2018. február 25., március 1., 2.

Médiapartner ▶ **ELLE**

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

www.opera.hu | www.facebook.com/Operahaz

Az Operaház felújítás miatt 2019-ig zárva tart.
Előadásainkat az Erkel Színházban tekinthetik meg.

**IRÁNY A
JEGGYEL
AZ ERKEL**

Budapest, II. János Pál pápa tér 30.

Szent szörnyetegek – Nagy-Kálózy Eszter, Mátyássy Bence | fotó: Eöri Szabó Zsolt

PREMIER: Gárdonyi Géza: **Egri csillagok** | Zalán Tibor átiratát felhasználva rendezte: Vidnyánszky Attila

MÁRCIUSI ELŐADÁSOK: Miller: **Az ügynök halála** I Friel: **Pogánytánc** I Long–Singer–Borgesson: **SÖR**
(Shakespeare Összes Rövidítve) I Szűcs Nelli önálló estje: **Fedák Sári** I Cocteau: **Szent szörnyetegek** I Hobo:
A Gulag virágai I Medvegyev: **Fodrásznő** I Nagy Mari önálló estje: **Mária testamentuma** I Euripidész: **Hippolitosz** I
Vörösmarty: **Csongor és Tünde** I Goldoni: **Házasság Palermóban** I Petőfi: **János vitéz** I Bergman: **Szenvedély** I
Olt Tamás önálló estje: **Szájon lőtt tigris** I Szarka: **Éden földön** I Viripajev: **Részegek** I Hobo: **Halj meg és nagy**
leszel I Rostand: **Cyrano de Bergerac** I Ghelderode: **Az Úr komédiásai** I Tóth Augustza önálló estje: **Mezei Mária –**
Hoztam valamit a hegyekből I Csíksomlyói passió I Brecht: **Galilei élete** I Katona: **Bánk bán**

JELEN/LÉT: A magyarországi nemzetiségi színházak fesztiválja – 2018. március 21–27.